

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

JAARVERSLAG 2023

VOORWOORD

Advocaten: hoeders van de rechtsstaat!

“De grondwet waarborgt de grondrechten en de democratische rechtsstaat.” Sinds 2022 staat dit vooraan in onze grondwet. Het is de verklaring van wat Nederland wil zijn: een staat waarin de grondrechten van alle mensen voorop staan en alleen democratisch tot stand gekomen wetten onze fundamentele rechten mogen beperken. Maar het uitspreken van een wil maakt nog geen werkelijkheid. Een grondwet maakt nog geen constitutioneel bestel. Wetten, rechters en advocaten maken nog geen rechtsstaat. Een parlement en verkiezingen maken nog geen democratie. De democratische rechtsstaat maken wij met elkaar, iedere dag weer.

Binnen onze samenleving wordt weer vaker relativerend gesproken over het belang van grondrechten voor iedereen, het belang van toegang tot de onafhankelijke rechter voor iedereen en het belang van het tegengaan van machtsconcentratie. Daar is de Nederlandse orde van advocaten (NOvA) als publiekrechtelijke beroepsorganisatie van advocaten alert op. Advocaten kennen de macht van het woord en weten dat relativerende taal de betekenis van het woord kan uithollen. En advocaten weten als geen ander

dat recht dat zich hult in holle woorden geen recht is. Daarom werkt de NOvA elke dag opnieuw aan onze democratische rechtsstaat.

De NOvA heeft zich ook in 2023 sterk gemaakt voor deze rechtsstaat, voor de bescherming van fundamentele grondrechten en voor een onafhankelijke professionele advocatuur, die de toegang tot het recht waarborgt. Niet alleen de zorg voor de rechtsstaat, maar ook het dag in dag uit in de bres staan voor de kernwaarden vertrouwelijkheid, onafhankelijkheid, partijdigheid, deskundigheid en integriteit vormen hierbij de leidraad voor het handelen van de NOvA. Dit steeds in het belang van de rechtzoekenden.

Zo is in de rechtsstatelijke toets van de verkiezingsprogramma's, in aanloop naar de verkiezingen in 2023, het belang van de *rule of law* en het onlosmakelijk hiermee verbonden vereiste van een goede rechtsbedeling onder de aandacht van de politieke partijen en de samenleving gebracht.

Zo vraagt een goede rechtsbedeling om een onafhankelijke advocatuur waar vertrouwelijkheid als een groot goed geldt. In 2023 heeft de NOvA in het kader van onder meer de voorgenomen wijziging van de Penitentiaire beginselenwet het belang van een vrij en vertrouwelijk verkeer tussen advocaat en cliënt benadrukt, hetgeen gehoor heeft gevonden bij de Raad van State. Ook heeft de NOvA de principiële uitleg van het verschoningsrecht bij de Hoge Raad bepleit, die zich recent heeft uitgesproken voor onder meer een grotere betrokkenheid van de rechter-commissaris bij de filtering van door opsporingsdiensten en het Openbaar Ministerie gevorderde verschoningsgerechtigde gegevens.

DE NOVA WERKT ELKE DAG OPNIEUW AAN ONZE DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT

Zo vraagt een goede rechtsbedeling ook om een stevig verankerde sociale advocatuur. De NOvA heeft in 2023 niet alleen het belang van een stevige financiële positie van sociaal advocaten benadrukt, maar heeft zich ook ingezet voor een toekomstbestendige en daarmee perspectiefvolle sociale advocatuur met aandacht voor samenwerking en solidariteit binnen de balie. Ook in specifieke actuele thema's, zoals de kinderopvangtoeslagaffaire heeft de NOvA de nodige aanbevelingen gedaan, die uiteindelijk ook door de verantwoordelijk staatssecretaris zijn overgenomen.

Zo vraagt een goede rechtsbedeling ook om advocaten die weerbaar zijn. Agressie, intimidatie en bedreiging door derden is binnen de advocatuur tot een frequent fenomeen geworden. Daartegen weerbaar zijn, kent vele vormen en maten. Zo heeft de NOvA in 2023 niet alleen

een het veiligheids- en weerbaarheidsprogramma voor advocaten voortgezet, zoals de noodtelefoon en weerbaarheidstrainingen, maar is ook de onafhankelijke Vertrouwensadvocaat geïntroduceerd. Stuk voor stuk waardevolle voorzieningen die binnen het huidige tijdsgewricht helaas noodzakelijk blijken.

Met enkele grove penseelstreken heb ik de contouren van de inspanningen van de NOVA rond de positionering van de advocaat binnen het rechtsbestel geschetst. De bijzondere positie van advocaten als hoeders van de rechtsstaat brengt daarnaast ook verantwoordelijken met zich mee. Zo heeft de NOVA in 2023 haar rol genomen ten aanzien van de deskundigheidsbevordering en opleiding van advocaten en het borgen van een behoorlijke praktijkvoering door onder meer voorlichting en zelfregulering.

Ook het ondersteunen van een onafhankelijk en effectief toezicht vormt daarbij een inspanning die hoort bij een integere, onafhankelijke en deskundige advocatuur. Advocaten zijn immers niet alleen hoeders van de rechtsstaat, maar maken hier ook onderdeel van uit. Daarbij past het om iedere dag opnieuw kritisch naar onszelf in de rechtsstatelijke spiegel te kijken en ons daarbij bewust te zijn van de belangrijke rol die wij hierin te vervullen hebben.

In lijn van onze inspanningen in 2023 spreek ik ook voor 2024 het sterke vertrouwen uit dat wij als NOVA in en met de balie de democratische rechtsstaat iedere dag opnieuw blijven vormgeven. Daarbij is het van groot belang dat wij niet alleen binnen de balie met elkaar in gesprek zijn en blijven, maar ook ons voortdurend openstellen voor de

ADVOCATEN HEBBEN EEN BIJZONDERE POSITIE ALS HOEDERS VAN DE RECHTSSTAAT

snel veranderende omgeving om ons heen, waar wij in vrijheid onze gedachten en zorgen met kritische welwillendheid kunnen delen. En dit steeds in het belang van de rechtzoekenden.

Robert Crince le Roy

Algemeen deken Nederlandse orde van advocaten

1

STANDPUNTEN EN BELEID

pagina 7 - 26

RECHTSSTATELIJKHEID

pagina 8 - 12

TOEGANG TOT HET RECHT

pagina 13 - 19

WEERBAARHEID EN VEILIGHEID

pagina 20 - 25

2

KWALITEITSBEVORDERING

pagina 27 - 29

3

BEROEPSOPLEIDING

pagina 30 - 32

4

PRAKTIJKUITOEFENING

pagina 33 - 35

5

WETGEVINGSADVISERING

pagina 36 - 39

6

TABLEAU

pagina 40 - 47

7

TOEZICHT

pagina 48 - 50

8

TUCHTRECHT

pagina 51- 52

9

JURIDISCHE
AANGELEGENHEDEN

pagina 53 - 56

10

COMMUNICATIE
EN VOORLICHTING

pagina 57 - 60

11

BESTUURLIJKE
ORGANISATIE

pagina 61 - 69

FACTSHEET

43

nieuwe gespreksleiders
en reviewers

1.068

advocaat-stagiairs

114

subsidies Beroepsopleiding
Advocaten

9

geschrapte
advocaten

5

vertrouwensadvocaten

9.750

verzoeken
informatiepunt

1.794

advocatenpas-apps

39

wetgevingsadviezen

19

uitgereikte noodknoppen

18.513

advocaten

19

WOO-verzoeken

26

hulpvragen bij LawCare

1.069

deelnemers
weerbaarheidstrainingen

5.543

advocatenkantoren

57

NOVA-medewerkers

01

Standpunten en beleid

BESCHERMING
VAN RECHTEN EN
VRIJHEDEN IN DE
DEMOCRATISCHE
RECHTSSTAAT

In een rechtsstaat speelt een onafhankelijke advocatuur een essentiële rol bij de juridische bescherming van de rechten en vrijheden van burgers. Iedereen in Nederland moet voor zijn rechten kunnen opkomen en onbelemmerd toegang hebben tot het recht. In het belang van de goede rechtsbedeling draagt de advocaat zorg voor de rechtsbescherming van zijn of haar cliënt. De advocaat houdt zich bij de uitoefening van zijn of haar beroep aan de kernwaarden van de advocaat: integriteit, vertrouwelijkheid, onafhankelijkheid, partijdigheid en deskundigheid. Om ten behoeve van de rechtzoekende de vertrouwelijkheid te waarborgen, beschikken advocaten over een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht. Vanuit een rechtsstatelijk oogpunt maakt de NOVA zich hier sterk voor.

Rechtsstatelijkheid

Rechtsstatelijkheid in verkiezingsprogramma's

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november 2023 heeft de NOVA bij de programmacommissies van de politieke partijen in het belang van een goede rechtsbedeling **aandacht gevraagd** voor **gefinancierde rechtsbijstand, vertrouwelijkheid en veiligheid van advocaten**.

Dit appel werd in het najaar gevolgd door een brede **rechtsstatelijke doorlichting van de verkiezingsprogramma's**. Hoewel de meeste plannen van de politieke partijen positief werden beoordeeld, zijn bij tien van de achttien onderzochte partijprogramma's voorstellen **aange-troffen** die de toets aan de **minimumnormen** van de rechtsstaat niet konden doorstaan. Dit is zorgelijk als het aankomt op het waarborgen van fundamentele rechten en vrijheden van alle burgers, de zekerheid van een eerlijk proces en een effectieve toegang tot de rechter voor iedereen. In 2024 zal de NOVA ook het regeerakkoord langs de rechtsstatelijke meetlat leggen.

Willem van Schendel († 8/2/2024), voorzitter van de commissie Rechtsstatelijkheid in verkiezingsprogramma's, overhandigde het rapport 'De partijprogramma's voor de verkiezingen 2023 rechtsstatelijk?' aan **algemeen deken** Robert Crince le Roy. *"Het is belangrijk dat de kiezer kennis kan nemen van de opvattingen van politieke partijen die de rechtsstaat raken."*

DE NOVA TOETSTE VOORSTELLEN AAN RECHTSSTATELIJKE NORMEN

NOVA-bestuurder Jeroen Soeteman bij **Op1** over de werkdruk van rechters en officieren van justitie: *"De politiek heeft de afgelopen jaren te weinig oog gehad voor het belang van de rechtsstaat."*

Vertrouwelijkheid

Rechtsstatelijk alternatief voor beperkende detentiemaatregelen

Om ondermijnende criminaliteit vanuit detentie tegen te gaan, wil de minister voor Rechtsbescherming de **Penitentiaire beginselenwet (Pbw)** wijzigen. Zo wil hij visueel toezicht invoeren tijdens het bezoek van een advocaat aan een gedetineerde in de Extra Beveiligde Inrichting of een Afdeling Intensief Toezicht. Ook stelt hij voor dat een verdachte zich maximaal door twee advocaten mag laten bijstaan.

Begin 2023 liet de NOVA weten dat deze voorgenomen maatregelen het vrij en vertrouwelijk verkeer tussen advocaat en cliënt ernstig onder druk zetten. Uit het **wetgevingsadvies** van de NOVA blijkt dat nut en noodzaak voor visueel toezicht op gedetineerden en hun advocaten, evenals het beperken van het aantal raadslieden dat rechtsbijstand verleent aan deze verdachten, onvoldoende zijn onderbouwd. Deze generieke maatregelen, die zijn gestoeld op incidenten, vormen een vergaande beperking op het recht op rechtsbijstand en vrij verkeer met een raadsman.

NOVA-bestuurder Jeroen Soeteman reageerde bij **EenVandaag** op de plannen van de minister voor Rechtsbescherming. *“Een verdachte moet altijd vrij met zijn advocaat kunnen spreken. Het gaat er niet om wat je te verbergen hebt, maar dat de overheid niet te horen krijgt wat je bespreekt. Dat contact moet vertrouwelijk blijven.”*

DE NOVA KOMT OP VOOR HET VERTROUWELIJK VERKEER TUSSEN ADVOCAAT EN CLIËNT

De NOVA kreeg bijval van de **Raad van State**, die eveneens **benadrukte** dat zeer terughoudend moet worden omgegaan met het invoeren van generieke wetgeving en maatregelen die ingrijpen op mensenrechten en het recht op rechtsbijstand. Medio 2023 riep de NOVA de Tweede Kamer dan ook op te kiezen voor een **individuele beoordeling** als het gaat over het inperken van rechten van gedetineerden. Het **advies** van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) sloot hierbij aan.

Het wijzigingsbesluit dat de uitwerking van het wetsvoorstel Pbw regelt, leidt volgens de NOVA tot nóg ingrijpender inbreuken op de vertrouwelijkheid tussen cliënt en advocaat, onder andere als het gaat om cameratoezicht. De NOVA adviseerde daarom gebruik te maken van een **voorhangprocedure**, zodat de Staten-Generaal zich ook over

Standpunten en beleid *Rechtsstatelijkheid / Vertrouwelijkheid*

NOVA-bestuurder Jeroen Soeteman reageerde bij **EenVandaag** op de vrijlating van advocaat Inez Weski uit voorarrest, de veiligheid van advocaten en de voorstellen van de minister voor Rechtsbescherming zoals visueel toezicht: *“Die generieke maatregel gaat veel te ver. Daarmee raak je de vertrouwelijkheid van alle advocaten, in plaats van de uitzondering op de uitzondering.”*

de praktische invulling van het wetsvoorstel kunnen uitlaten.

Op basis van het **position paper van de NOVA** verzorgde NOVA-bestuurder Jeroen Soeteman op 4 oktober 2023 een kritische inleiding tijdens het **rondetafelgesprek** in de Tweede Kamer over de ‘wijziging van de Penitentiaire beginselenwet in verband met aanvullende maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit tijdens detentie’. Ook verscheen in het **tijdschrift Sancties** een beschouwing over de wijziging van de Penitentiaire beginselenwet vanuit advocatuurlijk perspectief.

De NOVA onderkent dat het noodzakelijk kan zijn maatregelen te treffen om te voorkomen dat een buitencategorie gedetineerden vanuit detentie strafbare feiten pleegt, maar plaatst hierbij de nodige **kanttekeningen**. Tegelijk sluit de NOVA haar ogen niet voor de druk die op advocaten kan worden uitgeoefend en zet daarom actief in op het vergroten van de **weerbaarheid van advocaten**. Dit moet de kans op voortgezet crimineel handelen van gedetineerden via advocaten verkleinen, zonder inperking van hun fundamentele rechten.

Nummerherkenning ook bij AIVD en MIVD

Rechtzoekenden moeten te allen tijde vrijuit en vertrouwelijk kunnen spreken met hun advocaat. Het is daarom essentieel dat telefoongesprekken tussen cliënten en advocaten geheim blijven. Het systeem van nummerherkenning zorgt ervoor dat **geheimhoudernummers** van advocaten automatisch worden herkend en niet worden afgeluisterd. Advocaten zijn zelf verantwoordelijk om hun vaste en mobiele geheimhoudernummers op te geven en bij te houden in Mijn Orde.

Het systeem van nummerherkenning is al enkele jaren operationeel bij de Nationale Politie en de Dienst Justitiële Inrichtingen. In september 2023 hebben de NOVA en de AIVD/MIVD het **Convenant Nummerherkenning Geheimhoudernummers** getekend, met als verwachte inwerkingtreding het tweede kwartaal van 2024. Hierdoor kunnen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten ‘aan de voorkant’ nog sneller signaleren dat het om een gesprek tussen een cliënt en diens advocaat gaat. In dat geval moeten de opgenomen geheimhoudergesprekken binnen veertien dagen worden uitgeluisterd. Als verwerking van de gegevens wel noodzakelijk wordt geacht, is onmiddellijk rechterlijke toestemming noodzakelijk. Als verwerking niet noodzakelijk blijkt, worden de gegevens automatisch vernietigd. Daarmee is de wettelijke bewaartermijn van een jaar teruggebracht naar twee weken.

Verschoningsrecht

Prejudiciële vragen verschoningsrecht

Mede na inspanningen van de NOvA, die al eerder stelde dat niet een geheimhoudingsfunctionaris maar **alleen de rechter-commissaris** verschoningsgerechtigde informatie op toelaatbaarheid in het strafproces kan beoordelen, kondigde het Openbaar Ministerie begin 2023 een nieuwe werkwijze aan voor de omgang met verschoningsgerechtigd materiaal. Hierin stelde het OM voor niet langer onderscheid te maken tussen verschoningsgerechtigd materiaal dat tijdens een doorzoeking is gevonden en materiaal dat bij bijzondere opsporingsbevoegdheden tevoorschijn is gekomen. **Volgens de NOvA** was dat op zichzelf een verbetering, maar bood deze werkwijze **onvoldoende bescherming** omdat nog altijd het risico bestaat dat verschoningsgerechtigd materiaal bij opsporingsinstanties terecht kan komen. In het kader van een **kort geding** oordeelde het Gerechtshof 's-Hertogenbosch in mei 2023 dat de uitleg van de Staat over de omgang met verschoningsrechtige informatie **onvoldoende waarborgen** biedt om te voorkomen dat het verschoningsrecht in het gedrang komt. Omdat dit fundamentele rechtsbeginsel bij de uitoefening van opsporingsbevoegdheden door het OM van belang kan zijn in vele strafzaken, zag het Hof aanleiding **prejudiciële vragen** te stellen aan de Hoge Raad.

Gelet op haar wettelijke taak heeft de NOvA de Hoge Raad verzocht **schriftelijke opmerkingen** te mogen indienen. Hierin pleit de NOvA voor een **principiële uitleg van het verschoningsrecht**. Ondanks het zwaarwegende belang van de vertrouwelijkheid tussen de advocaat en

DE NOVA PLEIT VOOR EEN PRINCIPIËLE UITLEG VAN HET VERSCHONINGSRECHT

cliënt, staat dit algemeen geldende en fundamenteel rechtsbeginsel in de praktijk al jaren ernstig onder druk. De **NOvA vindt** het nodig dat de opsporings- en vervolgingspraktijk zich aanpast om het verschoningsrecht te waarborgen. Rechtzoekenden moeten in volle vertrouwen informatie kunnen wisselen met hun advocaat, zonder vrees dat die informatie naar buiten komt. Zonder vertrouwelijkheid komt een adequate rechtshulpverlening en goede rechtsbedeling in het gedrang.

Vanwege tekortschietende waarborgen in de wetgeving met betrekking tot het verschoningsrecht, **adviseerde** de advocaat-generaal eind 2023 dat de Hoge Raad moet bepalen dat in meer gevallen dan de wet voorschrijft een rol is weggelegd voor de rechter-commissaris. In zijn uitspraak van 12 maart 2024 oordeelde de Hoge Raad dat opsporingsdiensten en het Openbaar Ministerie moeten doen wat nodig is om inbreuken op het verschoningsrecht te voorkomen. Tevens bevestigde

de Hoge Raad dat een grotere rol en verantwoordelijkheid moet komen voor de rechter-commissaris bij de filtering van gevorderde, verschoningsgerechtigde gegevens. Dit is in lijn is met eerder door de NOVA ingenomen standpunten.

Geheimhouding

Wijzigingsvoorstel Wwft maakt inbreuk op geheimhoudingsplicht

In april 2023 heeft de NOVA bij de Tweede Kamer erop aangedrongen het **Wetsvoorstel plan van aanpak witwassen** te heroverwegen. Hierin staat dat een advocaat in uitzonderlijke, risicovolle gevallen gegevens moet uitwisselen met een andere advocaat. **Volgens de NOVA** is dit slechts in enkele situaties van toegevoegde waarde, leidt het wetsvoorstel tot een disproportionele lastenverzwaring en rechtvaardigt dit geen inbreuk op de geheimhoudingsplicht van advocaten.

Beroepsgeheim en verschoningsrecht bij grensoverschrijdende fiscale constructies

Eind 2022 bleek uit een uitspraak van het Europese Hof van Justitie dat de kennisgevingsplicht op grond van de Europese DAC6-richtlijn in strijd is met het recht op eerbiediging van de communicatie tussen een advocaat en zijn cliënt. De advocaat kan in zulke gevallen een beroep doen op zijn **beroepsgeheim en verschoningsrecht**. Na over-

leg met het ministerie van Financiën en de Belastingdienst heeft de NOVA begin 2023 **duidelijkheid verkregen** over de implicaties van de Europese DAC6-richtlijn voor de Nederlandse advocatuur.

NOVA-bestuurder Jan Broekhuizen: "Het wijzigingsvoorstel Wwft leidt tot een disproportionele lastenverzwaring en rechtvaardigt geen inbreuk op de geheimhoudingsplicht van advocaten."

Toegang tot het recht

Een laagdrempelige toegang tot goede gefinancierde rechtsbijstand is een onmisbaar onderdeel van een goed werkende rechtsstaat. Met dat doel zette de NOvA zich de afgelopen jaren continu in voor de toegang tot het recht, een duurzaam stelsel van gefinancierde rechtsbijstand en een redelijke beloning voor sociaal advocaten.

INZET NOVA VOOR DUURZAAM STELSEL GEFINANCIERDE RECHTSBIJSTAND

Inzet NOvA 2013-2023 voor een duurzaam stelsel van gefinancierde rechtsbijstand.

Herziening stelsel gefinancierde rechtsbijstand afgeblazen

Begin 2023 liet de minister Weerwind voor Rechtsbescherming in zijn **achtste voortgangsrapportage** weten af te zien van vergaande herziening van het stelsel van **gefinancierde rechtsbijstand**. In plaats daarvan kijkt hij naar mogelijke verbeteringen binnen het huidige stelsel. Ook komt er geen verplichte gang langs de eerste lijn, voordat

DE NOVA ZET ZICH IN VOOR EEN GOEDE RECHTSBEDELING

rechtzoekenden terechtkunnen bij een advocaat of mediator. De NOvA is nooit voorstander geweest van die verplichting en is **blij met dit besluit**. De NOvA is ook positief over andere onderdelen van de achtste voortgangsrapportage. Zo komen er geen rechtshulppakketten en wordt de eigen bijdrage voor rechtzoekenden niet verhoogd. Ook is de door de minister toegezegde verhoging van de **reiskostenvergoeding voor sociaal advocaten**, waar de NOvA zich jarenlang voor heeft ingezet, per 1 juli 2023 een feit. Tegelijk is de vergoeding voor rechtsbijstand bij vervolghoren gewijzigd.

Noodinvestering en toekomstbestendige indexering tarieven

Minder positief was de NOvA in het voorjaar van 2023 over het **plan van aanpak voor de sociale advocatuur** van de minister voor Rechtsbescherming. De minister richtte zich volgens de NOvA vooral op symptoombestrijding. Zo vroeg hij meer aandacht voor de sociale

Standpunten en beleid Toegang tot het recht

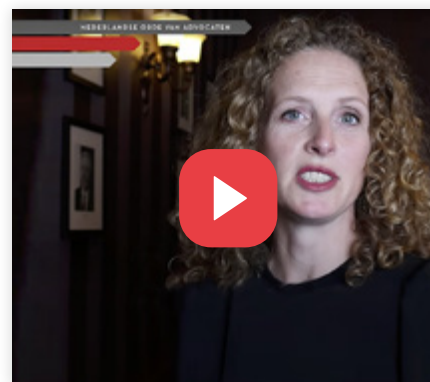
advocatuur in het onderwijs, verlengde hij de subsidieregeling voor de beroepsopleiding en kondigde hij een vereenvoudiging aan van enkele specialisatievereisten voor advocaten. De NOvA constateerde echter dat de bron van het probleem hiermee niet werd aangepakt: het feit dat steeds meer sociaal advocaten vanwege financiële tekorten niet langer een toevoegingspraktijk kunnen voeren.

De NOvA vindt dat de prioriteit van het kabinet moet liggen bij het versterken van de slechte financiële positie van de sociale advocatuur.

Uit onderzoek blijkt dat onvoldoende inkomen en gebrek aan perspectief voor sociaal advocaten de belangrijkste redenen zijn om te stoppen met het vak, of voor studenten om er überhaupt niet aan te beginnen. Het gevolg hiervan is dat rechtzoekenden beperkt worden in hun mogelijkheden om rechtsbijstand van een sociaal advocaat te krijgen. De NOvA ziet het realiseren van een passende vergoeding als een essentieel onderdeel van de overheidstaak om goede en toegankelijke rechtsbijstand te waarborgen.

De hoge inflatie dreigde in 2023 en 2024 voor advocaten en mediators in het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand nauwelijks te worden gecompenseerd. De NOvA heeft daarom meermaals gewezen op de **achterblijvende indexering** en noodzakelijke periodieke herijking van de tarieven in de sociale advocatuur. Hoewel de minister in zijn **negende voortgangsrapportage** meldde hij dat hij in 2025 een groot-schalige herijking in gang gaat zetten, is dit volgens de NOvA onvoldoende en te laat. **De NOvA pleitte** juist voor een **noodinvestering** met een indexering van tien procent én voor een spoedige aanpassing van

de indexeringsformule. Datzelfde geldt voor de **vergoedingen voor asieladvocaten**.

NOvA-bestuurder **Sanne van Oers**:
*“De **sociale advocatuur verdient meer**. De noodinvestering is hard nodig voor sociaal advocaten om hun werk te kunnen blijven doen. Het is een belangrijke stap om de toegang tot het recht te waarborgen voor mensen met een kleine portemonnee.”*

In het najaar van 2023 nam de Tweede Kamer een breed gesteunde motie aan waarin de regering werd gevraagd een **noodinvestering te doen in de sociale advocatuur**. Nadat de NOvA de minister voor Rechtsbescherming en de Tweede Kamer nog eens uiteen had gezet wat de **sociale advocatuur nodig heeft**, kondigde de minister een **tussentijdse indexering** aan. Die tegemoetkoming van 4,62 procent werd in december **uitgekeerd** aan sociaal advocaten.

Omdat dit niet de gevraagde en noodzakelijke noodinvestering was, ziet de NOvA de tussentijdse indexering als een **eerste noodzakelijke stap**. In het **NOS Radio 1 Journaal** (vanaf 2:12:06) noemde NOvA-bestuurder Sanne van Oers de compensatie niet genoeg om de druk op de sociale advocatuur te verlichten en rechtsbijstand voor iedereen te garanderen. Volgens de NOvA dient de financiering van de sociale

Standpunten en beleid Toegang tot het recht

advocatuur in de nabije toekomst fundamenteel te worden verbeterd. Een andere door de Tweede Kamer aangenomen motie biedt daarvoor aanknopingspunten. Deze motie roept het kabinet op om de financieringssystematiek te verbeteren, zodat het eenvoudiger wordt om de hoogte van vergoedingen van sociaal advocaten tussentijds bij te stellen en hiervoor ruimte te reserveren in de begroting.

Advocaten die een zaak behandelen bij een wijkrechtbank krijgen hier per 1 januari 2024 een toeslag voor. Daarnaast wil de minister voor Rechtsbescherming onderzoeken of de voorschotregeling voor sociaal advocaten een nieuwe impuls kan krijgen en wil hij de bestuursrechtelijke maatregel kostenverhaal afschaffen. Dit staat in de **tiende voortgangsrapportage** stelselvernieuwing gefinancierde rechtsbijstand. Volgens de NOVA zijn dit **positieve ontwikkelingen**.

Sociaal advocatenkantoor van de toekomst

De NOVA denkt na over een toekomstbestendige sociale advocatuur. Wat is nodig om het vak aantrekkelijk te houden en een gezonde praktijk te draaien? Tijdens het **Innovatieontbijt** op 12 oktober 2023 bij de NOVA dachten zo'n vijftig advocaten en stakeholders mee. Ook werden zij geïnspireerd door verschillende verhalen van (sociaal) advocaten, onder wie **Esmée Verschuren**.

Samenwerking binnen de balie

Sinds 2021 stimuleert de NOVA samenwerking tussen kantoren met en zonder toevoegingspraktijk binnen de balie. Dit leidt tot een sterkere (sociaal) advocatuur en meer onderlinge solidariteit. De Praktizijns-Sociëteit gaat de ideeën van het NOVA-project **Samenwerking binnen de balie** vanaf 2023 verder implementeren en de samenwerking tussen kantoren met en zonder toevoegingspraktijk **verder uitbouwen**. Die samenwerking krijgt vorm via een bedrijfspakket voor de sociale advocatuur, abonnementen op vakliteratuur met korting en verdiepende cursussen. Door de **betrokkenheid van de Praktizijn**, die voor dit project mede wordt gefinancierd door grote advocatenkantoren, wordt een belangrijke stap gezet naar nog meer structurele samenwerking binnen de balie.

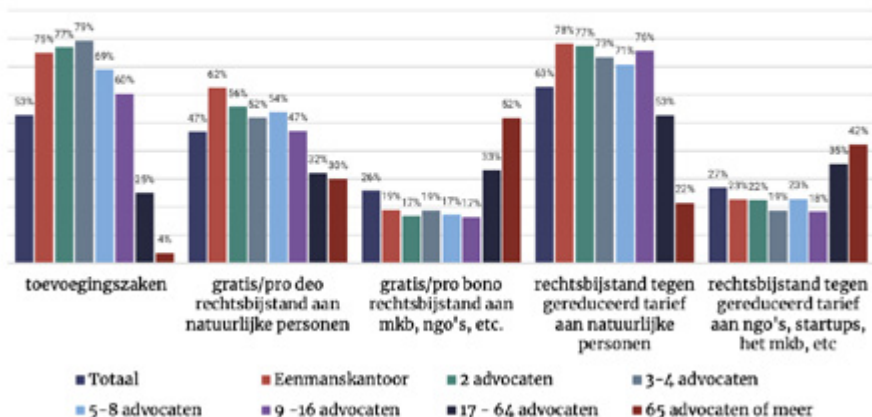
Maatschappelijk paspoort advocatuur

Om het **maatschappelijk paspoort** van de advocatuur in kaart te brengen, heeft de NOVA in 2023 onderzocht hoe maatschappelijk actief de balie is. Uit dit **onderzoek** blijkt dat de maatschappelijke bijdrage van de balie **zeer divers** is. Hoewel de **enquête laat zien** dat de balie positief staat tegenover samenwerking tussen sociaal advocaten en kantoren die geen toevoegingen doen, vindt bijna de helft van de advocaten dat dit beter kan. De vraag of advocatenkantoren die geen toevoegingszaken doen moeten meebetalen aan de sociale advocatuur, is door zowel advocaten met als zonder toevoegingspraktijk overwegend negatief beantwoord. Over een verplichte maatschappelijke bijdrage van de advocatuur – zoals bepleit door de politiek – wordt verschillend gedacht door advocaten.

Standpunten en beleid Toegang tot het recht

Toevoegingszaken, gratis rechtsbijstand en rechtsbijstand tegen een gereduceerd tarief

Figuur 1 – Hoeveel procent van de respondenten verleende in het afgelopen jaar de volgende vorm van rechtsbijstand? Percentage advocaten dat in 2022 minimaal één uur de vorm van rechtsbijstand verleende, uitgesplitst naar kantoor grootte

Samenwerking met toevoegingskantoren

Een derde van de advocaten (35%) werkte in 2022 zelf op een of meerdere manieren samen met toevoegingskantoren. Verder geeft bijna vier op de tien (38%) aan dat het kantoor waarvoor hij of zij werkt, samenwerkte met toevoegingskantoren.

Figuur 3 – Percentage advocaten dat in 2022 zelf samenwerkte met toevoegingskantoren en het percentage advocaten dat aangeeft dat zijn kantoor samenwerkte met toevoegingskantoren.

Rechtsbijstand bij de tijd

In maart 2023 organiseerde het ministerie van Justitie en Veiligheid de werkconferentie 'Rechtsbijstand bij de tijd' over de toekomst van het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. Hier leverde de NOvA een bijdrage over het thema maatschappelijk paspoort. NOvA-bestuurder Sanne van Oers riep op **meer samen te werken** in het belang van rechtzoekenden: "Behoud het stelsel van rechtsbijstand, voorkom dat toegang tot het recht voor mensen een schaars goed wordt en dat zij teveel horden moeten nemen."

Regeling adviestoevoeging zelfredzaamheid

Feitelijke en juridische complexiteit is niet allesbepalend voor de behoefte aan hulp van een advocaat. Door aandacht te hebben voor context- en persoonsgebonden factoren kan meer maatwerk worden geboden. Dit blijkt uit de **evaluatie** van de Regeling adviestoevoeging zelfredzaamheid (Ratz) die de Raad voor Rechtsbijstand, het Juridisch Loket en de NOvA hebben **aangeboden** aan de minister voor Rechtsbescherming. Mensen die geen rechtsbijstand krijgen vanwege vermeende zelfredzaamheid of onderschatting van de

Standpunten en beleid Toegang tot het recht

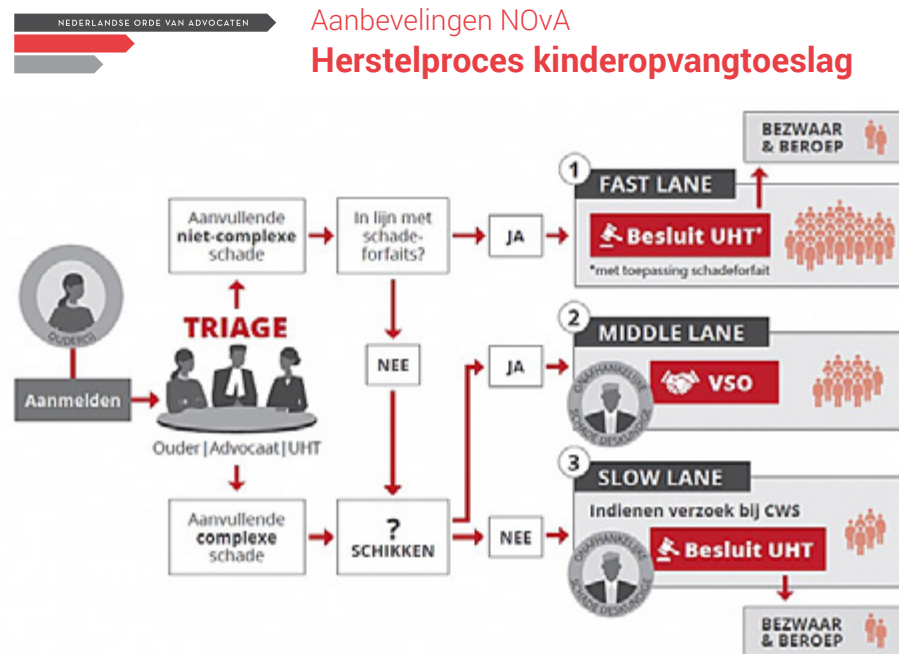
Uitreiking van de evaluatie Ratz door de Raad voor Rechtsbijstand, het Juridisch Loket en de NOvA aan de minister voor Rechtsbescherming.

(juridische) complexiteit kunnen via de Ratz toch hulp krijgen van juridische dienstverleners zoals advocaten.

Herstelproces kinderopvangtoeslagaffaire

Nadat de NOvA in 2022 al had **aangedrongen** op verbeteringen in het herstelproces voor advocaten van ouders die slachtoffer zijn van de kinderopvangtoeslagaffaire, trok de NOvA in 2023 opnieuw aan de bel. De NOvA leverde **schriftelijke inbreng** voor de behandeling van de Voortgangsrapportage hersteloperatie toeslagen in de Tweede Kamer. Ook deed de NOvA **aanbevelingen** om de knelpunten (zie *infographic*), die advocaten van gedupeerde ouders ervaren, weg te nemen. Het duurde lang voordat deze aanbevelingen leidden tot aan-

passing van beleid. De NOvA heeft hierover zorgen geuit, omdat het herstelproces steeds verder zou vastlopen. Uiteindelijk heeft de staatssecretaris Toeslagen & Douane de aanbevelingen van de NOvA overgenomen. Eind 2023 zijn twee pilots gestart die moeten leiden tot snellere routes om schade te compenseren, het vergemakkelijken van de inzet van schadedeskundigen en een betere coördinatie van de (tijdige) aanlevering van dossiers.

Standpunten en beleid Toegang tot het recht

NOVA-bestuurder Sanne van Oers in **Nieuwsuur**:
“Advocaten doen al heel lang concrete voorstellen hoe het herstelproces verbeterd kan worden, maar daar wordt niks mee gedaan. Dat is een gemiste kans.”

Rechtsbijstand gedupeerden Groningen

De Wet op de rechtsbijstand (Wrb) wordt op oneigenlijke grond ingezet voor de rechtsbescherming van gedupeerden in Groningse gaswinningszaken. Dat was de **reactie van de NOVA** over de ‘Subsidieregeling rechtsbijstand en aanverwante kosten Tijdelijke wet Groningen’ van de minister voor Rechtsbescherming. Hiermee kan iedere gedupeerde een beroep doen op de Wrb, terwijl die wet juist is bedoeld voor mensen met een kleine portemonnee. Bijkomend probleem is dat advocaten die mijnbouwzaken behandelen voornamelijk werkzaam zijn buiten het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. Ook vanuit het oogpunt van *equality of arms* schiet de rechtsbijstandsregeling voor mijnbouwschade tekort. De overheid heeft er zelf een ingewikkelde juridische procedure van gemaakt en schakelt vele advocaten en deskundigen in, terwijl de burger procedeert op basis van een toevoeging met zeer beperkte mogelijkheden. Om ongelijkheid in de rechtsbescherming in gaswinningszaken te voorkomen, advi-

DE NOVA ADVISEERDE EEN APART FONDS OP TE RICHTEN

seerde de NOVA een apart fonds op te richten, zodat gespecialiseerde (sociaal) advocaten conform een marktconform tarief hoogwaardige kwaliteit kunnen leveren. Uiteindelijk is de subsidieregeling medio 2023 in werking getreden. Advocaten die aan de regeling deelnemen, ontvangen hiervoor een **basisvergoeding**.

Sanne van Oers verwoordde in **De Nieuws BV op Radio 1** het standpunt van de NOVA:
“Groningers die gedupeerd zijn door gaswinning moeten allemaal kosteloos rechtsbijstand krijgen. Maar de overheid moet de rekening betalen, niet de sociale advocatuur.”

Standpunten en beleid Toegang tot het recht

Experiment resultaatgerelateerde beloning verlengd

Sinds de start van het Experiment resultaatgerelateerde beloning in 2014 mogen advocaten in letsel- en overlijdensschadezaken, onder voorwaarden, werken met resultaatgerelateerde beloning. Het uitgangspunt is het bieden van een grotere toegang tot het recht voor een specifieke groep rechtzoekenden die met letsel- of overlijdensschade te maken heeft. Dit betreft rechtzoekenden die op grond van de Wet op de rechtsbijstand niet in aanmerking komen voor gefinancierde rechtsbijstand, maar toch de kosten voor juridische bijstand niet zelf kunnen betalen. Het experiment resultaatgerelateerde beloning in letsel- en overlijdensschadezaken is in 2019 met vijf jaar verlengd en zou op 1 januari 2024 aflopen. Na een **voorlopige evaluatie** heeft het college van afgevaardigden eind december 2023 besloten tot een **vervolgverlenging van het experiment** met twee jaar. In die periode wordt onderzocht om wat voor soort zaken het gaat, welke risico's rechtzoekenden lopen en wat er gebeurt met de rechtzoekenden die net buiten de doelgroep vallen.

Vrije advocaatkeuze bij rechtsbijstandsverzekering

Het **recht op vrije advocaatkeuze** betekent dat iemand die verzekerd is voor rechtsbijstand zelf kan kiezen door wie hij zijn belangen wil laten behartigen in geval van een juridisch geschil. Dat kan een advocaat in dienst van de rechtsbijstandsverzekeraar zijn, maar ook een externe advocaat. In beide gevallen dient de verzekeraar in principe de kosten voor rechtsbijstand te vergoeden. Voor de NOvA staat de toegang tot het recht voorop. Het kan in het belang van de rechtzoekende zijn om in een zo vroeg mogelijk stadium geadviseerd te

DE TOEGANG TOT HET RECHT STAAT VOOROP

worden door een gespecialiseerde advocaat en niet pas als de rechterlijke procedure een feit is. Dat blijkt in de praktijk **niet altijd vanzelfsprekend**. Naar aanleiding van overleggen tussen het ministerie van Justitie en Veiligheid, het Verbond van Verzekeraars en de NOvA **start het WODC een onderzoek** naar het waarborgen van de toegang tot rechtsbijstand.

Standpunten en beleid Weerbaarheid, veiligheid en bescherming tegen ondermijning

Weerbaarheid, veiligheid en bescherming tegen ondermijning

Advocaten moeten hun werk in het kader van een goede rechtsbedeling veilig kunnen uitoefenen. Uit onderzoek van de NOvA blijkt echter dat de helft van de advocaten met een vorm van agressie te maken krijgt. Tegelijk neemt het risico op ondermijning toe en daarmee de druk op de onafhankelijkheid van advocaten die hierbij betrokken dreigen te raken. Om hier tegenwicht aan te bieden heeft de NOvA, met financiële steun van het ministerie van Justitie en Veiligheid, in 2021 de Taskforce Bescherming tegen ondermijning opgezet. De NOvA wil hiermee de rechtsstaat versterken, bij advocaten bewustwording creëren van risico's die met de beroepsuitoefening kunnen samenhangen en hun weerbaarheid vergroten.

Bewaken en beveiligen van advocaten

Minister Dilan Yeşilgöz-Zegerius van Justitie en Veiligheid bracht op 13 april 2023 een **bezoek aan de NOvA**. Met algemeen deken Robert Crince le Roy, NOvA-bestuurder Jeroen Soeteman en voorzitter van het dekenberaad Peter Hanenberg sprak zij over de rol van de advocatuur en die van de overheid bij de veiligheid van advocaten, hun cliënten en hun omgeving. De minister gaf aan dat advocaten veilig hun werk moeten kunnen doen. Aanleiding was het onderzoek

BEWUSTWORDING VAN DE RISICO'S EN WEERBAARHEID VERGROTEN

Bewaken en beveiligen. Lessen uit drie beveiligingssituaties van de Onderzoeksraad voor Veiligheid, waarover de minister met de Tweede Kamer **debatteerde**. Dit OVV-rapport gaat over de beveiliging rond en

Standpunten en beleid Weerbaarheid, veiligheid en bescherming tegen ondermijning

de moord op de broer, advocaat en vertrouwenspersoon van de kroongetuige in het Marengo-proces.

Ahmed Aboutaleb, burgemeester van Rotterdam, en NOvA-bestuurder Jeroen Soeteman openen samen in Rotterdam de studiemiddag **Elkaar versterken in de aanpak van ondermijnende criminaliteit**.

Veiligheids- en weerbaarheidsprogramma

Om de veiligheid en weerbaarheid van advocaten te vergroten, biedt de NOvA kosteloos een breed **veiligheids- en weerbaarheidsprogramma** aan. Onder andere **NOS Nieuws** en het **Algemeen Dagblad** besteedden hier het afgelopen jaar aandacht aan.

Weerbaarheidstraining

De **weerbaarheidstraining** biedt advocaten concrete handvatten om in hun dagelijkse praktijk beter om te gaan met agressie, intimidatie en bedreiging. De training wordt gegeven door een deskundige advocaat, ondersteund door een beveiligingsexpert die praktisch toepasbare veiligheidstips deelt. De nadruk ligt op de-escalatie, omgaan met stressvolle situaties en met gedrag en emoties, zoals agressiviteit of boosheid.

Trainer Sanne Schuurman over de weerbaarheidstraining van de NOvA.

In 2023 hebben 692 advocaten deelgenomen aan 45 weerbaarheidstrainingen door heel Nederland. Op aanvraag worden **trainingen** in-company gegeven, of op maat verzorgd in samenwerking met lokale orden en specialisatieverenigingen (in 2023 met de NVJSA). Daarnaast is de weerbaarheidstraining het afgelopen jaar voor het eerst gegeven aan 377 advocaat-stagiairs, naast hun beroepsopleiding. Advocaten kunnen het bewijs van deelname gebruiken voor de jaarlijkse CCV-opgave (5 PO-punten niet-juridische opleiding).

Jaar	Weerbaarheidstrainingen	Deelnemers
2023 (regulier/incompany)	45	692
2023 (advocaat-stagiairs)	14	377
2022	26	317
2021	17	176
Totaal	102	1.562

Standpunten en beleid Weerbaarheid, veiligheid en bescherming tegen ondermijning

Minister Franc Weerwind voor Rechtsbescherming en algemeen deken Robert Crince le Roy namen in november 2023 deel aan een weerbaarheidstraining. Zij ervoeren uit eerste hand hoe advocaten zo'n training beleven en lieten zich naderhand informeren door weerbaarheidstrainers Sanne Schuurman (rechts) en Onno Pouw (links).

een luisterend oor bieden. Alles dat wordt besproken, blijft vertrouwelijk. De **Vertrouwensadvocaat** opereert onafhankelijk van de NOvA.

Het team Vertrouwensadvocaten: Maarten Meulemeesters, Janneke Gerbers, Geertjan van Oosten, Noa de Leon, Charles van der Voort

Vertrouwensadvocaat

Advocaten die in aanraking komen met ondermijnende criminaliteit, of te maken hebben met andere gevallen waardoor ze hun onafhankelijkheid dreigen te verliezen, kunnen sinds 4 december 2023 bellen met de Vertrouwensadvocaat. Met de **pilot** van een half jaar wil de NOvA advocaten ondersteunen die onder druk worden gezet. Het **team van vertrouwensadvocaten** bestaat uit vijf ervaren advocaten die aan de hand van expertise, opleiding en eigen ervaringen meedenken over mogelijke vervolgstappen, praktische tips geven en bovenal

Naar aanleiding van het Marengo-proces luidde de stelling in het radioprogramma **Spraakmakers: 'De druk op de strafrechtadvocaat is te hoog.'** NOvA-bestuurder Jeroen Soeteman reageerde en kondigde de start van de Vertrouwensadvocaat aan.

Standpunten en beleid Weerbaarheid, veiligheid en bescherming tegen ondermijning

Noodtelefoon

Advocaten die bedreigd worden kunnen vertrouwelijk bellen naar een speciaal noodnummer van de NOVA, dat te vinden is op Mijn Orde. Indien nodig wordt een melding van een bedreiging doorgezet naar de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). In dat geval wordt de advocaat vervolgens zo spoedig mogelijk teruggebeld door een NCTV-functionaris of een lokale vertegenwoordiger van het OM of de politie over de vervolgstappen. Er wordt gemiddeld een tot twee keer per week naar de **noodtelefoon** gebeld.

Noodknop

De NOVA biedt advocaten die worden bedreigd of zich bedreigd voelen en naar het noodnummer bellen een noodknop aan. Hiermee staat de advocaat direct in verbinding met een alarmcentrale. De centrale luistert mee, kent de (gps-)positie van de drager en kan met spoed de politie inschakelen. Als de bedreiging zich op de privésituatie richt, kan de noodknop ook aan de partner van de bedreigde advocaat worden gegeven. In 2023 zijn 19 noodknoppen uitgereikt.

Veiligheidsscan

Met de **veiligheidsscan** kunnen advocaten hun kantoor of woonhuis vanuit veiligheidsoogpunt laten controleren op kwetsbare punten. Een gespecialiseerd en gecertificeerd bedrijf onderzoekt het pand uitgebreid op fysieke kwetsbaarheden, zoals sloten, ramen, toegangscontrole en camera's. Zo nodig krijgt de advocaat advies over te nemen beveiligingsmaatregelen. In 2023 hebben acht advocatenkantoren een veiligheidsscan laten uitvoeren.

Jaar	Veiligheidsscans
2023	8
2022	119
2021	132
Totaal	259

LawCare

Advocaten die te maken hebben met persoonlijke problemen zoals stress – privé of op het werk – kunnen hierover volledig anoniem en vertrouwelijk sparren met het **Team LawCare**. De hulplijn (085 - 0640182) wordt bemand door **elf (oud-)advocaten** die zich vrijwillig inzetten voor hun beroepsgenoten. In 2023 is het team LawCare 26 keer gebeld.

Jaar	Aantal hulpvragen
2023	26
2022	31
2021	33
2020	17
2019	22

Weerbaarheidsprogramma in 2024

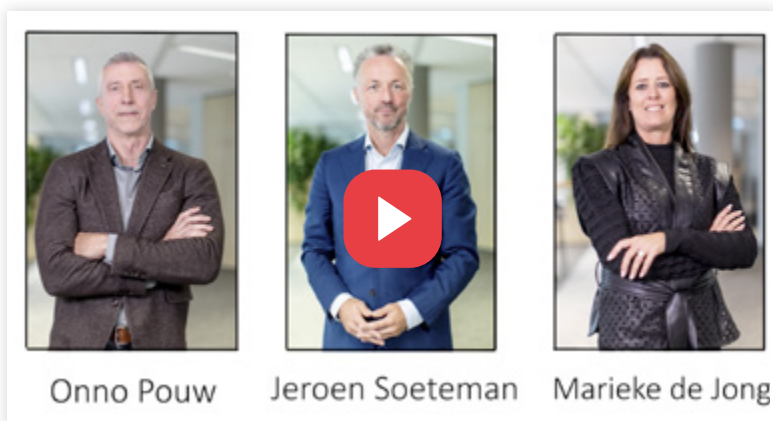
Het gehele veiligheids- en weerbaarheidspakket blijft ook in 2024 kosteloos beschikbaar voor advocaten. Nieuw is dat een tool beschikbaar komt waarmee advocaten kunnen checken in welke openbare registers hun (privé)adresgegevens voorkomen en hoe zij deze data kunnen afschermen. Om inzicht te verkrijgen in de mate waarin agressie tegen en bedreiging en intimidatie van advocaten toe- of

Standpunten en beleid Weerbaarheid, veiligheid en bescherming tegen ondermijning

afneemt, wordt de **baliebrede enquête** van twee jaar geleden in 2024 herhaald.

Voorlichting over weerbaarheid

Het afgelopen jaar is een **NOvUM-uitzending** gewijd aan weerbaarheid van advocaten. Ook verschenen in het NOvA-katern van het Advocatenblad interviews met advocaten over **hoe zij omgaan met onveiligheid** en wat zij **daaraan doen**. In 2024 start de NOvA met een brede **weerbaarheidscampagne** om alle weerbaarheidsversterkende initiatieven bij de advocatuur extra onder de aandacht te brengen.

Onderzoek naar kroongetuigenregeling

In opdracht van de NOvA heeft de Universiteit Leiden onderzoek gedaan naar de impact van (een uitbreiding van) de **kroongetuigenregeling** op de veiligheid en praktijkvoering van advocaten. De NOvA omarmt de **aanbeveling van de onderzoekers** dat veiligheid een leidend

uitgangspunt moet zijn bij de inzet van kroongetuigen. In concrete gevallen moet pas worden overgegaan tot de inzet van kroongetuigen als duidelijk is dat én hoe de veiligheid van alle betrokkenen, inclusief advocaten, kan worden gewaarborgd. Tot die tijd kan geen sprake zijn van een eventuele uitbreiding van de kroongetuigenregeling. De NOvA ging hierover tijdens het Gerbrandydebat in gesprek met de minister van Justitie en Veiligheid, de balie en stakeholders. In 2024 worden de resultaten bekend van **onderzoeken** naar het gebruik van PGP-telefoons en andere identiteitsversluitende middelen door advocaten en naar betalingen aan advocaten.

Gerbrandydebat: kroongetuigenregeling en vertrouwelijkheid

Sociëteit De Witte in Den Haag was op 23 oktober 2023 traditiegetrouw het toneel van het jaarlijkse **Gerbrandydebat**. Minister Dilan Yeşilgöz gaf in haar **lezing** aan de kroongetuigenregeling te willen verbeteren en uitbreiden.

Standpunten en beleid Weerbaarheid, veiligheid en bescherming tegen ondermijning

Bekijk de terugblik op het Gerbrandydebat, dat werd geopend door NOvA-bestuurder Susan Kaak.

Over de kroongetuigenregeling en de veiligheid van advocaten en kroongetuigen gingen Jan Crijns (hoogleraar straf- en strafprocesrecht aan de Universiteit Leiden), Songül Mutluer (Tweede Kamerlid PvdA) en strafrechtadvocaat Sander Janssen met elkaar in debat.

Afsluitend debatteerden Taru Spronken (advocaat-generaal bij de Hoge Raad), Marianne Lochs (docent straf- en procesrecht aan de universiteit van Leiden), Karin de Lange (advocaat en voorzitter van de NVJSA) en Peter Hanenberg (voorzitter van het dekenberaad) over vertrouwelijkheid, een van de kernwaarden van de advocatuur.

Afschermen bezoekadres in Handelsregister

Nadat eerder al het **woonadres in het Handelsregister** kon worden afgeschermd, is het sinds eind 2022 ook mogelijk om een **bezoekadres in het Handelsregister** af te schermen. Advocaten kunnen hier eenvoudig een beroep op doen in geval van een concrete bedreiging, of wanneer dreiging waarschijnlijk is als gevolg van de beroepsuitoefening. Dit vloeit voort uit het **convenant** dat de NOvA begin 2023 met de Kamer van Koophandel heeft afgesloten. Het zijn van advocaat, gebaseerd op **Zoekenadvocaat.nl**, is voldoende reden om te kwalificeren voor afscherming van het bezoekadres, zonder enige aanleiding of noodzaak tot onderbouwing. Naar verwachting wordt in 2024 een vergelijkbaar convenant gesloten met het Kadaster.

Manifest tegen agressie en geweld

“Tot hier en niet verder!” Die boodschap brachten verschillende politieke partijen en beroepsorganisaties in een **manifest tegen agressie en geweld**. Ook de NOvA heeft dit manifest **ondertekend**. Hierin wordt de samenleving opgeroepen niet normaal te laten worden wat niet normaal is. De ondertekenaars verzoeken de regering een samenwerkingsverband op te richten waar werknemers én werkgevers van beroepen met een publieke taak terecht kunnen voor advies en hulp.

Diversiteit en inclusie

De NOVA **onderstreept** het belang van gelijke kansen, diversiteit en inclusie. Vanuit maatschappelijk oogpunt, maar ook omdat omarming van deze principes tot een verrijking van de advocatuur zelf leidt. Via het **platform Diversiteit en Inclusie** geeft de NOVA hier samen met de balie invulling aan. Het platform bestaat uit ongeveer 30 advocaten met verschillende achtergronden, werkzaam bij zowel grotere als kleinere advocatenkantoren. Samen met de NOVA onderzoeken zij de mogelijkheden om diversiteit en inclusie binnen de advocatuur te bevorderen.

NOVA-bestuurder Jan Broekhuizen opende de diversiteitsbijeenkomst Ruimte voor de ander.

Diversity Day 2023

Aan de vooravond van Diversity Day organiseerde de NOVA de bijeenkomst **Ruimte voor de ander** (zie ook de **fototerugblik**). Na een inleiding door NOVA-bestuurder Jan Broekhuizen over het belang van diversiteit in de advocatuur, betoogde advocaat en hoogleraar Omar Salah dat

diversiteit niet het 'oplossen van een probleem' is, maar voortdurend aandacht nodig heeft. Rond Diversity Day op 4 oktober 2023 werd ook een dilemma aan het onderwerp gewijd in de DilemmApp.

IBA-onderzoek naar gender(on)gelijkheid

Sinds 2021 loopt het **internationale onderzoek naar gender(on)gelijkheid** van de International Bar Association en de LexisNexis Rule of Law Foundation. Dit project heeft tot doel de onderliggende oorzaken van het gebrek aan gendergelijkheid op de hoogste niveaus in de wereldwijde advocatuur bloot te leggen, in kaart te brengen en aan te pakken. In totaal worden 16 jurisdicties verkend, waarvan in 2023 het **rapport over Nederland** verscheen. De **onderzoekresultaten** laten onder andere een ondervertegenwoordiging van vrouwen met senior posities bij Nederlandse advocatenkantoren zien.

resultaten laten onder andere een ondervertegenwoordiging van vrouwen met senior posities bij Nederlandse advocatenkantoren zien.

02

Kwaliteits- bevordering

WAARBORGEN
VAN KWALITEIT
VAN DE
ADVOCATUUR

Elke advocaat moet ervoor zorgen dat hij goede kwaliteit levert: voor de rechtzoekende, maar ook in het belang van de beroepsgroep zelf. De NOvA bevordert de kwaliteit van advocaten en ziet erop toe dat de kwaliteit van de advocatuur als geheel wordt gewaarborgd. Dit gebeurt onder andere via de verplichte **Beroepsopleiding Advocaten** voor startende advocaatstagiairs (zie hoofdstuk Opleiding), de verplichte **registratie van rechtsgebieden**, de daaraan gekoppelde **vakbekwaamheidseisen** (opleidingspunten) en de **kwaliteitstoetsen**.

Kwaliteitsbevordering

Kwaliteitstoetsen

Om hun deskundigheid – een van de kernwaarden van de advocatuur – op peil te houden, zijn advocaten verplicht om te voldoen aan de **kwaliteitstoetsen**. Zij kunnen hiervoor kiezen uit een van de drie vormen van gestructureerde feedback: intervisie, peer review of gestructureerd intercollegiaal overleg (GIO). Uit een in 2023 uitgevoerde evaluatie is gebleken dat de kwaliteitstoetsen aan de beoogde kwaliteits- en deskundigheidsbevorderende doelstellingen voldoen, maar dat op onderdelen ruimte is voor het **oplossen van knelpunten en verlichting van de regeldruk**.

'Naar rato-regeling' bij langdurige ziekte of zwangerschap

Op 20 december 2023 heeft het college van afgevaardigden de **Wijzigingsverordening kwaliteitstoetsen** vastgesteld. Hierdoor geldt vanaf 1 januari 2024 een 'naar rato-regeling' bij afwezigheid door langdurige ziekte (vanaf zes maanden) of zwangerschap (vanaf vier maanden). Deze wijziging van artikel 4.7 van de Verordening op de advocatuur (Voda) betekent dat het aantal uur dat een advocaat verplicht moet deelnemen aan de kwaliteitstoetsen naar rato wordt verminderd met twee uur per drie maanden waarin de praktijk in het kalenderjaar niet wordt uitgeoefend. Dat leidt voor advocaten die hierop een beroep doen tot een kosten- en tijdsbesparing. Dit gold al eerder voor het aantal **opleidingspunten**.

'Zelfde rechtsgebied' geen vereiste meer voor intervisie en GIO

Daarnaast heeft de algemene raad de **Wijzigingsregeling kwaliteitstoetsen 2023** vastgesteld, waardoor artikelen 13a en 13b van

de Regeling op de advocatuur (Roda) zijn gewijzigd. Vanaf 1 januari 2024 is het vereiste 'rechtsgebieden' voor intervisie en GIO losgelaten. Dit betekent dat de verschillende deelnemers aan deze vormen van kwaliteitstoetsen niet langer werkzaam hoeven te zijn op hetzelfde rechtsgebied.

Combineren van intervisie en GIO toegestaan

Door aanpassing van de toelichting op artikelen 4.3a en 4.3b van de Voda heeft de algemene raad het mogelijk gemaakt om intervisie en GIO te mogen combineren. Het is en blijft echter niet mogelijk om intervisie of GIO te combineren met peer review. Door een ruimere uitleg door de algemene raad van artikelen 13a en 13b van de Roda bestaat vanaf 2024 ook de mogelijkheid om professionals toe te staan bij intervisie en GIO. Uit de evaluatie is ook gebleken dat GIO soms vrij wordt ingevuld. De algemene raad gaat in 2024 onderzoeken hoe hierin meer structuur kan worden aangebracht.

Dubbel inzetten van opleidingspunten

Als het gaat om de vakbekwaamheid van advocaten mogen opleidingspunten vanaf 2024 **dubbel worden ingezet voor het rechtsgebiedenregister**, indien deze opleidingspunten betrekking hebben op meerdere registraties van rechtsgebieden. Hiervoor is de toelichting op **artikel 4.4 van de Voda** aangepast.

Self-assessment voor advocaten

Om de kwaliteit van de advocatuur te bevorderen, biedt de NOvA een digitale **self-assessmenttool** aan. Hiermee krijgen advocaten geheel

Kwaliteitsbevordering

vrijwillig, vertrouwelijk en kosteloos de mogelijkheid om te reflecteren op hun eigen handelen als professional. Met het afleggen van het **self-assessment** kan een advocaat jaarlijks één PO-punt behalen.

Beroepsethiek in de DilemmApp

Met **DilemmApp** brengt de NOvA beroepsethiek en integriteit op een laagdrempelige en inspirerende wijze onder de aandacht van de balie. Ook het afgelopen jaar kregen deelnemende advocaten om de week een **prikkelend dilemma** voorgeschied, waarbij zij een afweging konden maken tussen tegenstrijdige belangen. In 2023 zijn 18 dilemma's gepubliceerd, voorzien van een slotopmerking van de NOvA waarin de verschillende antwoordopties tegen het licht worden gehouden. In elk nummer van het Advocatenblad wordt een dilemma uit de app, de reacties van advocaten daarop en de slotopmerking van de NOvA breed met de balie gedeeld.

”

BEROEPSETHIEK EN INTEGRITEIT IN DE DILLEMMAPP

03

Beroeps- opleiding

BASIS VOOR
DESKUNDIGHEID
EN KWALITEIT

De Beroepsopleiding Advocaten (BA) en de permanente opleidingsverplichting (PO) vormen de basis voor de deskundigheid van advocaten en dragen bij aan de kwaliteit van de advocatuur.

Opleiding

Beroepsopleiding Advocaten

De **Beroepsopleiding Advocaten** is de beroepsopleiding van de Nederlandse orde van advocaten. In de tweejarige beroepsopleiding staan praktische vaardigheden, ethiek en het toepassen van juridische kennis centraal. De kernwaarden van de advocaat zijn expliciet in de opleiding verankerd.

Onderwijsaanbieders

De NOVA stelt het curriculum en het opleidings- en examenreglement vast. Voor de ontwikkeling, organisatie en uitvoering van de beroepsopleiding heeft de NOVA de combinatie CPO-Kyden aangewezen als uitvoeringsorganisatie (UO). De UO verzorgt het centrale deel van de beroepsopleiding. Het decentrale deel wordt uitgevoerd door de UO en de geaccrediteerde aanbieders **The Law Firm School** en **De Brauw Blackstone Westbroek**.

Advocaat-stagiairs

De beroepsopleiding is verplicht voor alle beginnende advocaten en heeft als doel hen te vormen tot zelfstandige en deskundige professionals. Daardoor kunnen zij optimaal bijdragen aan de kwaliteit van de advocatuur. In 2023 zijn in totaal 1.068 advocaat-stagiairs begonnen met hun beroepsopleiding.

Jaar	Aantal advocaat-stagiairs
2023	1.068
2022	1.056
2021	1.068
2020	894
2019	918

Start beroepsopleiding

In maart en **september 2023** zijn respectievelijk 576 en 492 nieuwe advocaat-stagiairs gestart met de Beroepsopleiding Advocaten. Na op Woudschoten welkom te zijn geheten door onder anderen NOVA-bestuurder Jeroen Soeteman volgden zij het vak Ethiek 1: Introductie in de advocatuur. Gedurende twee dagen maakten zij kennis met de kernwaarden van de advocatuur, de gedragsregels, financiële integriteit en de rol van de advocaat in de samenleving. In dezelfde periode vond voor de patroons van de startende advocaat-stagiairs een informatieve patroonsbijeenkomst plaats.

Opleiding

Certificaatuitreiking bij de NOvA

Op **20 april** en **28 september 2023** kregen ruim 400 advocaat-stagiairs tijdens een feestelijke bijeenkomst in het huis van de NOvA, de Monarch in Den Haag, hun felbegeerde certificaat van de beroepsopleiding uitgereikt. Voorafgaand ontvingen zij felicitaties van NOvA-bestuurder Jeroen Soeteman en werden zij door gastsprekers vanuit de advocatuur geïnspireerd aan het begin van hun carrière als advocaat. Tijdens de voorjaarsbijeenkomst (**fototerugblik**) was dat advocaat Sander Janssen, tijdens de najaarsbijeenkomst (**fototerugblik**) advocaat Royce de Vries.

Adviescommissie en examencommissie BA

De **adviescommissie Beroepsopleiding Advocaten** adviseert de algemene raad van de NOvA over de (kwaliteit en de uitvoering van) de beroepsopleiding. De **examencommissie Beroepsopleiding Advocaten** stelt de toetsen, de casus voor de integratieve dagen, de normeringsmethode en de individuele toetsuitslagen vast, bewaakt de kwaliteit van de organisatie van de toetsen en behandelt herbeoordelingsverzoeken naar aanleiding van toetsuitslagen.

Subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten 2023

Na gebleken succes in 2021 en 2022 is de **Subsidieregeling beroepsopleiding sociaal advocaten** in 2023 wederom verlengd, mede op verzoek van de NOvA. Hierdoor konden sociaal advocatenkantoren ook het afgelopen jaar bij de Raad voor Rechtsbijstand subsidie aanvragen om de totale kosten van de beroepsopleiding voor nieuwe advocaat-stagiairs te dekken. De eerste twee jaar is in totaal 350 keer gebruikgemaakt van de subsidieregeling, in 2023 114 keer. Omdat het subsidieplafond van € 2.280.000 nog niet is uitgeput, is ook in 2024 nog ruimte voor het indienen van subsidieaanvragen.

Commissie cassatie

De **commissie cassatie** heeft tot taak om namens de algemene raad examens en proeven van bekwaamheid af te nemen voor advocaten die toegelaten willen worden tot de cassatiebalie in civiele zaken.

Leerstoel Advocatuur

De door de algemene raad van de NOvA opgerichte Stichting Leerstoel Advocatuur heeft al enige decennia een **bijzondere leerstoel Advocatuur** (0,4 fte) aan de Universiteit van Amsterdam gevestigd. De leerstoel is ingebed binnen het Amsterdam Centre on the Legal Professions and Access to Justice (**ACLPA**) van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. In de leeropdracht staan de komende jaren twee thema's centraal: de professionele verantwoordelijkheid van advocaten en de advocatuur in relatie tot de toegang tot recht. In 2024 wordt een nieuwe Bijzonder hoogleraar Advocatuur benoemd.

04

Praktijk- uitoefening

DE PRAKTIJKVOERING OP ORDE

Elke advocaat moet naast een behoorlijke praktijkuitoefening ook de praktijkvoering op orde hebben. Dat is noodzakelijk om het vertrouwen in de beroepsgroep te waarborgen.

Praktijkuitoefening

Advocatenpas(-app)

De **advocatenpas** is een persoonsgebonden authenticatiemiddel waarmee advocaten (in combinatie met een cardreader) kunnen inloggen op beveiligde online applicaties van de NOvA, zoals Mijn Orde en het advocatenpasportaal, en de Raad voor de rechtspraak. Ook geeft de advocatenpas toegang tot gerechtelijke instellingen en justitiële inrichtingen. Sinds eind 2021 kunnen advocaten ook kiezen voor een advocatenpas-app, in combinatie met een chiploze fysieke pas.

In 2023 zijn beduidend meer advocatenpassen en advocatenpas-apps uitgegeven (+2.689) dan het jaar ervoor. Deze stijging is grotendeels het gevolg van de reguliere, periodieke vernieuwing van de advocatenpas(-apps). Ook speelde de **prijsverhoging** van de advocatenpas(-app) per 1 januari 2024 mee, waardoor meer advocaten hun nieuwe pas/app vervroegd in 2023 hebben aangeschaft. Hoewel in 2023 beduidend meer (+578) advocatenpas-apps zijn uitgegeven dan in 2022, is het relatieve aandeel apps in 2023 (27%) iets afgenomen (-3%) ten opzichte van het jaar ervoor.

Advocatenpas(-app) 2023	App	Pas	Totaal
Eerste aanvraag (nieuwe advocaten)	442	1.158	1.600
Vervanging (verloren/gestolen)	12	51	63
Reguliere vernieuwing	1.340	3.726	5.066
Totaal	1.794	4.935	6.729
Aandeel	27%	73%	

Mijn Orde

Via **Mijn Orde** kunnen advocaten hun geregistreerde persoonlijke gegevens op het tableau – van adresgegevens tot rechtsgebieden en geheimhoudernummers – zelf aanpassen. Ook kunnen kantoorverantwoordelijken hier de kantoorgegevens wijzigen. Deze informatie is deels inzichtelijk voor rechtzoekenden via **zoekenaadvocaat.nl**.

Het aantal 'self service' mutaties in 2023 bedroeg 15.826. Bij vrijwel alle gegevenscategorieën is een dalende trend zichtbaar. Dit is deels te verklaren doordat veel gegevens op het tableau bij veel advocaten inmiddels goed op orde zijn.

Jaar	Totaal aantal 'self service' mutaties	Waarvan rechtsgebieden	Waarvan geheimhoudernummers	Waarvan lagere financiële bijdrage
2023	15.826	2.383	941	452
2022	19.050	2.628	959	471
2021	18.674	3.515	1.071	403
2020	29.205	11.238	1.067	742

Praktijkuitoefening

Advocaten behouden toegang tot Kadaster

Na aandringen van de NOvA **behouden advocaten toegang** tot 'zoeken op naam' bij het Kadaster, dat na een datalek had **aangekondigd** de toegang te beperken. Wel moeten advocaten per aanvraag aangeven voor welk **legitiem belang** zij toegang willen tot Kadasterdata. Om de toegang voor advocaten tot het Kadaster zo gebruiksvriendelijk mogelijk te regelen, is onder andere een koppeling met het tableau van de NOvA gerealiseerd. Ook hoeven advocaten geen zaak- of cliëntinformatie met het Kadaster te delen; alleen het aanvinken van een van de legitieme belangen is voldoende. Wel vereist het Kadaster dat advocaten vanaf uiterlijk 1 juli 2024 inloggen met eHerkenning.

Alternatieve bedrijfsstructuren voor advocaten

De algemene raad heeft kennisgenomen van het WODC-rapport **Alternatieve bedrijfsstructuren voor advocaten**, dat op 24 oktober 2023 aan de minister voor Rechtsbescherming is aangeboden. De NOvA betreft het rapport bij de analyse naar mogelijke alternatieve bedrijfsstructuren die een bijdrage kunnen leveren aan structurele betaalbare dienstverlening. Alvorens te besluiten over een mogelijke wijziging van regelgeving over **praktijkstructuren** wil de NOvA meer kennis en ervaring opdoen met het **experiment rechtsbijstandsverzekeraars**. Hierin mogen advocaten in dienst van deelnemende rechtsbijstandsverzekeraars ook optreden voor niet-verzekerde rechtzoekenden. Hierbij staat voor de NOvA voorop dat bestaande waarborgen voor een behoorlijke beroepsuitoefening conform de kernwaarden van de advocatuur – zoals de onafhankelijkheid – behouden blijven.

Wwft en UBO

Advocaten zijn volgens de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) verplicht om bij bepaalde diensten de cliënt te identificeren, te verifiëren en verrichte of voorgenomen ongebruikelijke transacties te melden. De NOvA houdt hierover een **dossier Wwft** bij met informatie en tools. Zo biedt de **Handleiding Wwft en UBO-register** advocaten(kantoren) handvatten om effectief te kunnen voldoen aan de Wwft-verplichtingen. In het Advocatenblad verschenen twee artikelen over de **advocaat als poortwachter tegen witwassen** en het **herkennen van corruptie en omkoping**. Verder heeft de NOvA de balie het afgelopen jaar geïnformeerd over besluiten van de **Europese Commissie** en de actuele situatie met betrekking tot het **UBO-register**.

Sanctieregelgeving

In het **dossier Sanctieregelgeving** heeft de NOvA advocaten geïnformeerd over actuele en praktische informatie over de (inter)nationale sanctieregels naar aanleiding van de invasie van Rusland in Oekraïne.

05

Wetgevings- advisering

ADVIES OVER
WETSVOORSTELLEN
DIE DE ADVOCATUUR
RAKEN

Bij wetsvoorstellen die een goede rechtsbedeling, de toegang tot het recht en de kernwaarden van de advocatuur raken, geeft de NOVA wetgevingsadvies aan de wetgever. De voorbereiding hiervan vindt plaats door wetgevingsadviescommissies per rechtsgebied.

Wetgevingsadvisering

Adviescommissies wetgeving

De NOvA telt 17 **adviescommissies wetgeving**, hoofdzakelijk samengesteld uit advocaten, die aan de algemene raad advies uitbrengen over wetsvoorstellen op de volgende rechtsgebieden:

- Adviescommissie arbeidsrecht
- Adviescommissie belastingrecht
- Adviescommissie bestuursrecht
- Adviescommissie burgerlijk procesrecht
- Adviescommissie familie- en jeugdrecht
- Adviescommissie huurrecht
- Adviescommissie insolventierecht
- Adviescommissie intellectuele eigendom
- Adviescommissie mededinging
- Adviescommissie mediation
- Adviescommissie pensioenrecht
- Adviescommissie rechtsstatelijkheid
- Adviescommissie strafrecht
- Adviescommissie verzekeringsrecht
- Adviescommissie vreemdelingenrecht
- Adviescommissie Wwft
- Gecombineerde commissie vennootschapsrecht (i.s.m. de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie)

Juridische databank

Op basis van de wetgevingsadviezen van de adviescommissies heeft de NOvA in 2023 in totaal 39 adviezen over wetsvoorstellen uitgebracht die zijn aangeboden aan de Eerste Kamer, de Tweede Kamer en/of ministeries.

Jaar	Wetgevingsadviezen
2023	39
2022	32
2021	43
2020	62
2019	40

Wetgevingsadvisering

Alle wetgevingsadviezen zijn terug te vinden in de **juridische databank** van de NOvA. Dit betrof onder andere (zie ook het hoofdstuk Standpunten en beleid):

Besluit behandeling nadeelcompensatieaanvragen door bestuursorganen centrale overheid

Van : NOvA / adviescommissie bestuursrecht

Aan : Minister voor Rechtsbescherming en minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum : 22 november 2023

Advies : Centrale bestuursorganen mogen volgens een wetsvoorstel in de toekomst 300 euro vragen voor een nadeelcompensatieverzoek. De NOvA heeft geen bezwaar tegen het invoeren van een vast bedrag, maar vraagt de wetgever wel een gereduceerd tarief te hanteren voor mensen voor wie een dergelijk tarief een onoverbrugbare drempel is.

Wetsvoorstel tot het opnemen in de Grondwet van een bepaling betreffende het gezin

Van : NOvA / adviescommissie familie- en jeugdrecht

Aan : Ministerie van Algemene Zaken, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Tweede Kamer

Datum : 13 juli 2023

Advies : De NOvA staat in beginsel positief tegenover het voorstel om de veilige bedding van een kind in de Grondwet op te nemen. Ook is de NOvA er voorstander van om het gezin te bescher-

men en in de Grondwet te verankeren. Volgens de NOvA hinkt het wetsvoorstel nu echter teveel op twee gedachten. Doordat onduidelijk is welk recht het voorgestelde artikel 10a Grondwet precies beoogt te beschermen, schiet het in beide gevallen tekort.

Wetsvoorstel wijziging van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden

Van : NOvA / adviescommissie strafrecht

Aan : Minister van Justitie en Veiligheid

Datum : 13 juni 2023

Advies : Het wetsvoorstel maakt het mogelijk celmateriaal voor DNA-onderzoek al in de opsporingsfase bij verdachten af te nemen, wat nu pas kan als iemand is veroordeeld voor een ernstig misdrijf. Volgens de NOvA zorgt dit voor een inbreuk op de rechten van burgers die uiteindelijk niet worden veroordeeld. Laat eerst een rechter de ernst van de verdenking toetsen. Ook moet een verdachte altijd eerst een advocaat kunnen consulteren.

Besluit tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen

Van : NOvA / adviescommissie strafrecht

Aan : Minister voor Rechtsbescherming

Datum : 8 mei 2023

Advies : Met een strafonderbreking kan een gedetineerde een gebeurtenis in de persoonlijke sfeer bijwonen, een ernstig zieke levenspartner, kind of ouder verzorgen of dringende omstan-

Wetgevingsadvisering

digheden van zakelijke aard regelen. De NOvA ziet toegevoegde waarde in de voorgestelde ruimere regeling. Hierdoor komen ook jeugdige vreemdelingen in aanmerking bij vertrek uit Nederland naar hun moederland. Wel vraagt de NOvA een nadere toelichting over de verlening van strafonderbreking en het vaststellen van de duur daarvan.

Wetsvoorstellen modernisering personenvennootschappen

Van : Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht

Aan : Ministerie van Justitie en Veiligheid en
ministerie van Financiën

Datum : 9 februari 2023

Advies : De wetsvoorstellen geven een nieuw wettelijk kader voor personenvennootschappen (maatschap, vennootschap onder firma en commanditaire vennootschap). De NOvA juicht een systeem toe waarbij personenvennootschappen rechtspersoonlijkheid kunnen hebben. Wel adviseert de NOvA een objectief onderscheid tussen stille en openbare personenvennootschappen in te voeren.

Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne

Van : NOvA / adviescommissie vreemdelingenrecht

Aan : Staatssecretaris voor Asiel en Migratie

Datum : 12 januari 2023

Advies : De NOvA vindt dat er een wettelijke grondslag voor ontheemden uit Oekraïne moet komen en ondersteunt het wetsvoorstel om van de tijdelijke regelgeving een formele wet te maken. Ook staat de NOvA achter het voorstel van de minister van Justitie en Veiligheid om de opvang tijdelijk te beleggen bij gemeenten.

06

Tableau

18.513
ADVOCATEN
INGESCHREVEN
OP HET TABLEAU

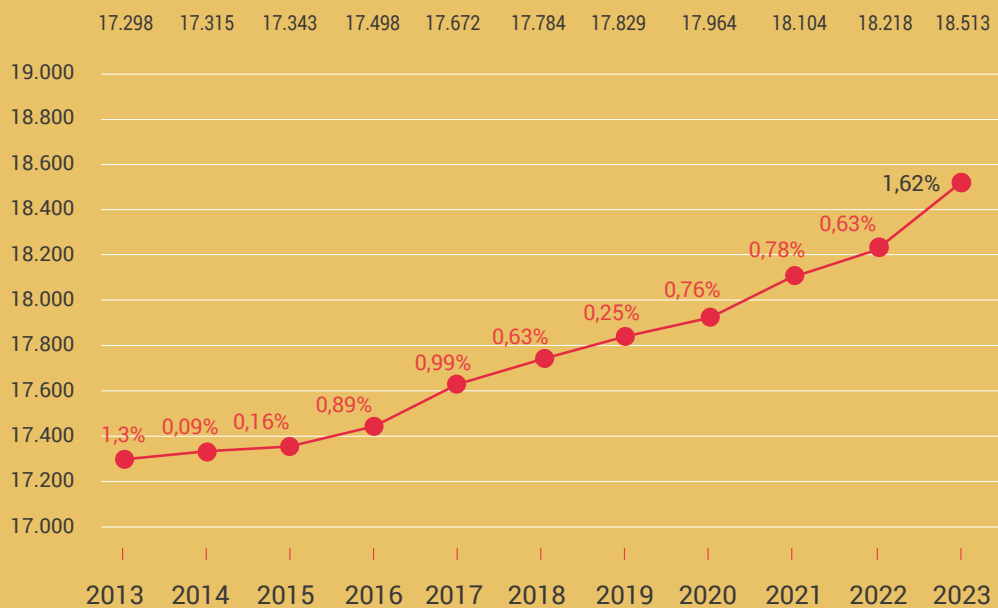

Op 1 januari 2024 stonden in Nederland 18.513 advocaten op het tableau ingeschreven, 295 meer dan het jaar ervoor. In de afgelopen jaren kende de balie een lichte groei van minder dan 1%, in 2023 liep dit percentage op naar 1,62%. In zeven van de elf arrondissementen groeide het aantal advocaten, in vier arrondissementen is sprake van een lichte afname.

Net als voorgaande jaren groeide Amsterdam met 3,65% het hardst (+227), gevolgd door Den Haag (+45). Na een daling in 2022 lieten ook Gelderland (+22) en Noord-Holland (+13) in het afgelopen jaar een aanzienlijke groei zien. De grootste relatieve daling van het aantal advocaten vond plaats in Overijssel (-1,22%), dat daarmee de onderste plaats overneemt van Limburg. De grootste absolute daling komt op conto van Midden-Nederland (-14).

Groei van de balie

Groei van de balie in de laatste 10 jaar

Groei van de balie 2023

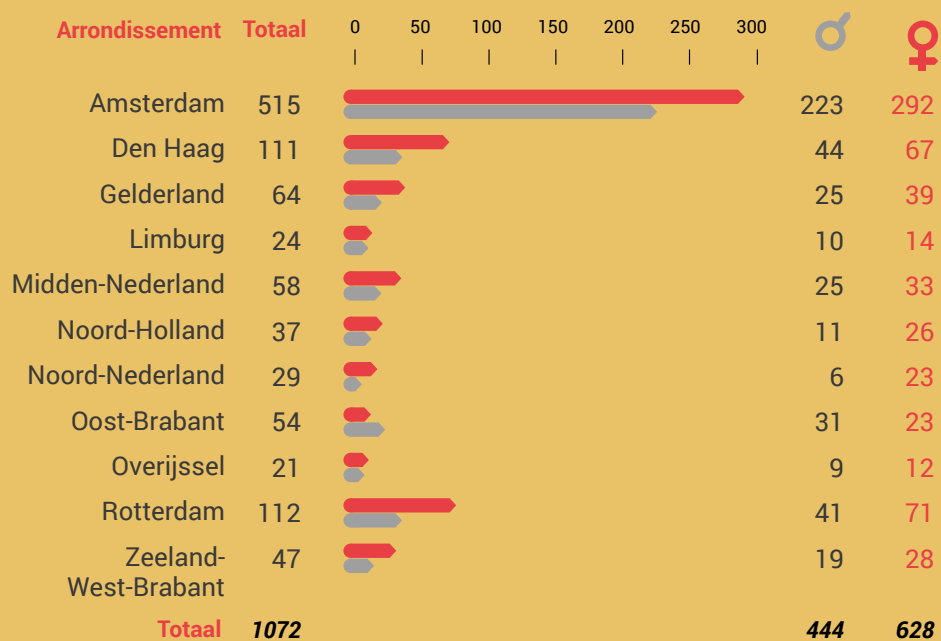
Arrondissement	Aantal advocaten per 1 januari 2023	Aantal advocaten per 1 januari 2024	Vershil (aantal)	Vershil (procent)
Amsterdam	6.225	6.452	227	3,65%
Den Haag	1.948	1.993	45	2,31%
Gelderland	1.173	1.195	22	1,88%
Limburg	739	733	-6	-0,81%
Midden-Nederland	1.788	1.774	-14	-0,78%
Noord-Holland	796	809	13	1,63%
Noord-Nederland	751	753	2	0,27%
Oost-Brabant	1.145	1.156	11	0,96%
Overijssel	657	649	-8	-1,22%
Rotterdam	2.034	2.031	-3	-0,15%
Zeeland-West-Brabant	962	968	6	0,62%
Totaal	18.218	18.513	295	1,62%

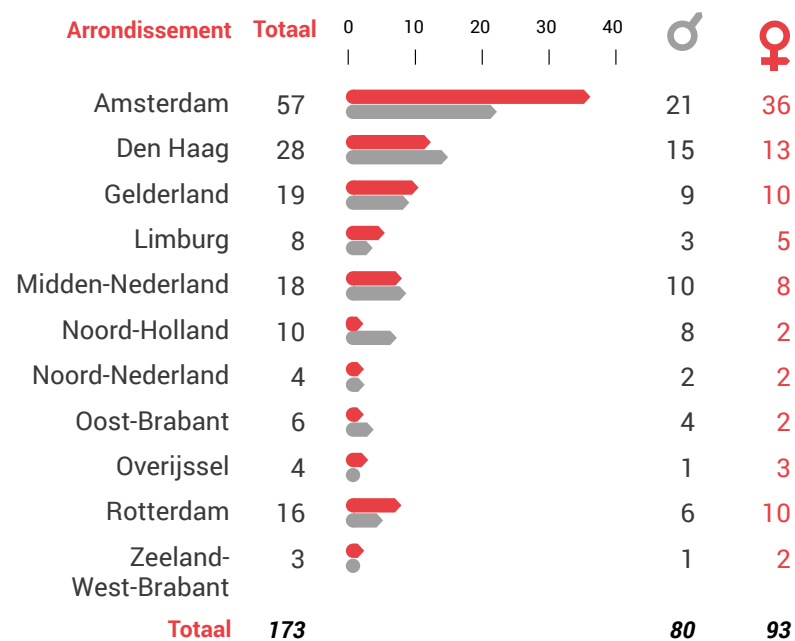

Beëdigde advocaten

Nieuw beëdigde advocaten in 2023

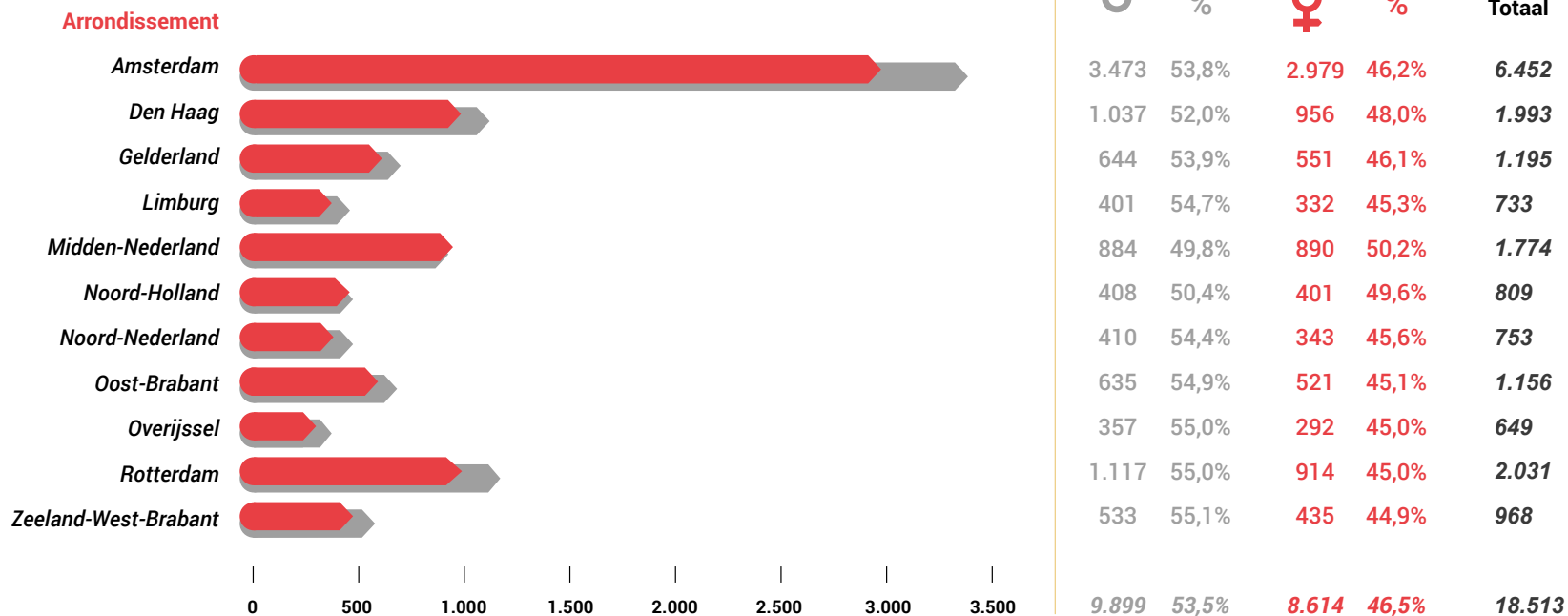
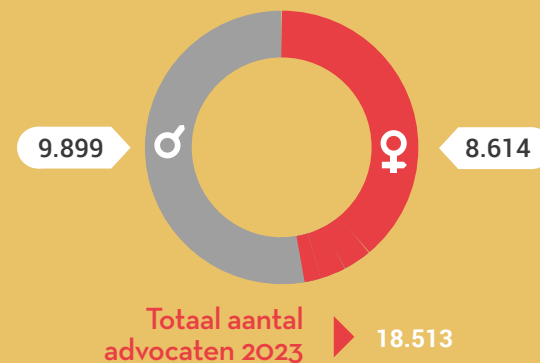
Herbeëdigde advocaten in 2023

Tableau

Verhouding man / vrouw binnen de balie

per arrondissement per 1 / 1 / 2024

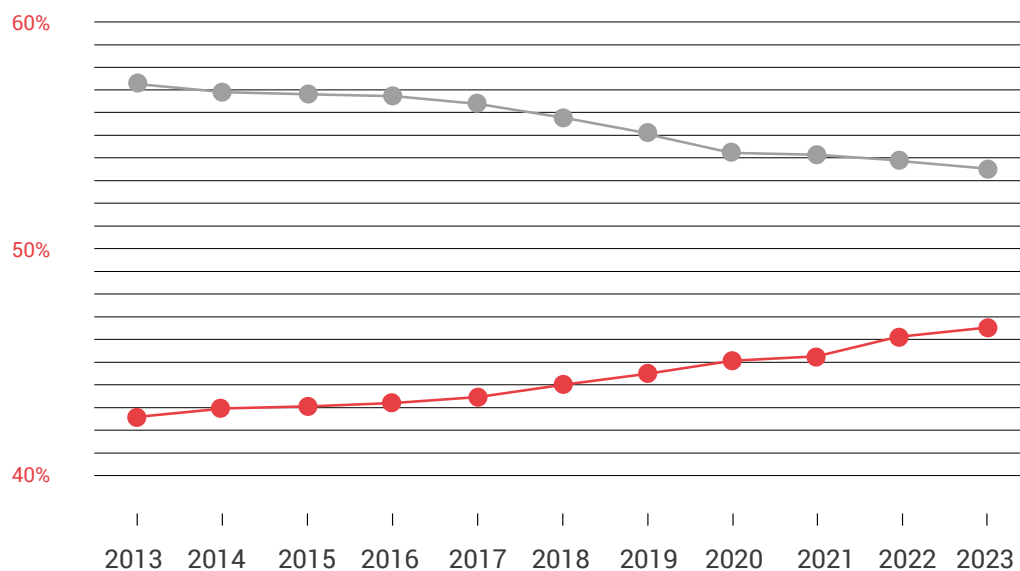

Verhouding man / vrouw binnen de balie

laatste 10 jaar

Verhouding man/
vrouw in procenten

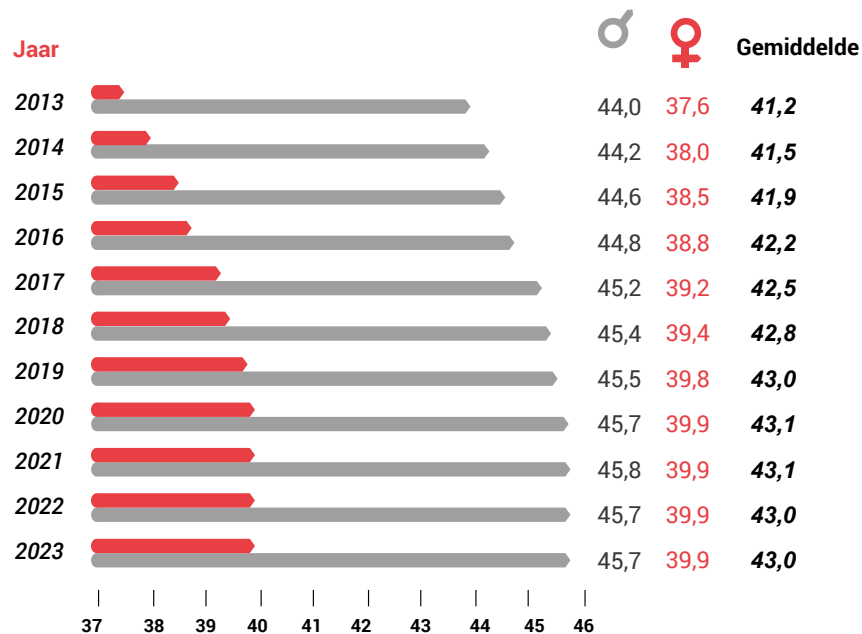

♂	♀	Jaar
57,34%	42,66%	2013
56,99%	43,01%	2014
56,88%	43,12%	2015
56,77%	43,23%	2016
56,36%	43,64%	2017
55,96%	44,04%	2018
55,34%	44,66%	2019
54,76%	45,24%	2020
54,43%	45,57%	2021
53,90%	46,10%	2022
53,50%	46,50%	2023

Leeftijdsopbouw van de balie

per 1/1/2024

Gemiddelde leeftijd 2013 - 2023

Mannen

Leeftijd	2023	2024	Groei	%
<30	1.124	1.217	93	8,3%
30-34	1.198	1.232	34	2,8%
35-39	1.222	1.140	-82	-6,7%
40-44	1.112	1.123	11	1,0%
45-49	1.264	1.252	-12	-0,9%
50-54	1.186	1.150	-36	-3,0%
55-59	1.163	1.158	-5	-0,4%
60-67	1.158	1.219	61	5,3%
68+	395	408	13	3,3%
Totaal	9.822	9.899	77	0,8%

Vrouwen

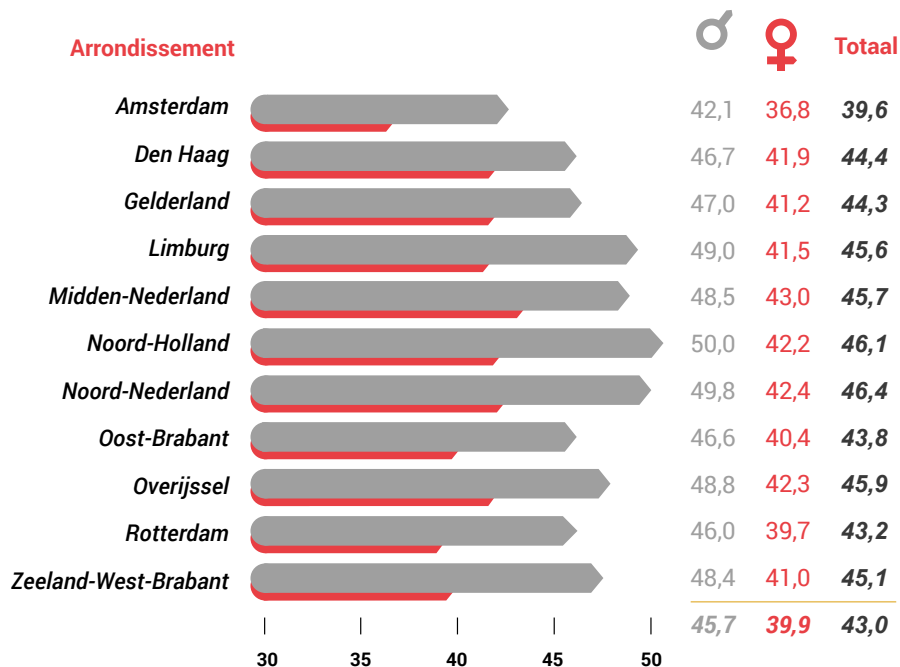
Leeftijd	2023	2024	Groei	%
<30	1.863	1.958	95	5,1%
30-34	1.496	1.565	69	4,6%
35-39	1.191	1.189	-2	-0,2%
40-44	1.082	1.058	-24	-2,2%
45-49	920	943	23	2,5%
50-54	768	797	29	3,8%
55-59	582	577	-5	-0,9%
60-67	427	452	25	5,9%
68+	67	75	8	11,9%
Totaal	8.396	8.614	218	2,6%

Totaal

Leeftijd	2023	2024	Groei	%
<30	2.987	3.175	188	6,3%
30-34	2.694	2.797	103	3,8%
35-39	2.413	2.329	-84	-3,5%
40-44	2.194	2.181	-13	-0,6%
45-49	2.184	2.195	11	0,5%
50-54	1.854	1.947	93	5,0%
55-59	1.745	1.735	-10	-0,6%
60-67	1.585	1.671	86	5,4%
68+	462	483	21	4,5%
Totaal	18.218	18.513	295	1,6%

Leeftijdsopbouw per arrondissement

per 1/1/2024

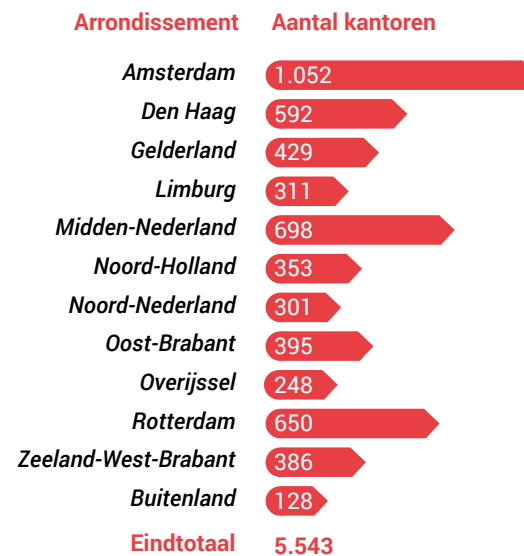
Arrondissement	<30	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-67	68+	Eindtotaal
Amsterdam	1.607	1.284	802	682	637	520	430	378	112	6.452
Den Haag	268	263	265	214	278	249	199	203	54	1.993
Gelderland	157	148	176	146	145	144	123	125	31	1.195
Limburg	93	79	72	120	91	73	94	82	29	733
Midden-Nederland	194	224	202	210	229	250	214	193	58	1.774
Noord-Holland	91	84	94	95	129	84	99	107	26	809
Noord-Nederland	90	73	86	88	106	81	89	109	31	753
Oost-Brabant	158	168	152	152	151	117	113	108	37	1.156
Overijssel	64	75	74	95	88	83	78	71	21	649
Rotterdam	340	276	275	260	219	225	203	176	57	2.031
Zeeland-West-Brabant	113	123	131	119	122	121	93	119	27	968
Eindtotaal	3.175	2.797	2.329	2.181	2.195	1.947	1.735	1.671	483	18.513

Advocatenkantoren en kantoor grootte

Aantal advocaten per kantoor

Kantoor grootte	2023	2024	Groei	%
1	3.292	3.297	5	0,20%
2	1.692	1.623	-69	-4,10%
3-4	2.198	2.139	-59	-2,70%
5-8	2.679	2.640	-39	-1,50%
9-16	2.182	2.369	187	8,60%
17-32	1.908	1.998	90	4,70%
33-64	1.435	1.571	136	9,50%
65 en meer	2.832	2.876	44	1,60%
Eindtotaal	18.218	18.513	295	1,60%

Aantal kantoren per arrondissement

Aantal kantoren

Kantoor grootte	2023	2024	Groei	%
1	3.278	3.297	19	0,6%
2	848	815	-33	-3,9%
3-4	645	633	-12	-1,9%
5-8	436	430	-6	-1,4%
9-16	193	209	16	8,3%
17-32	87	89	2	2,3%
33-64	33	35	2	6,1%
65 en meer	22	21	-1	-4,5%
Kantoor opgeheven	0	14	14	0,0%
Eindtotaal	5.542	5.543	1	0,0%

07

Toezicht

ONAFHANKELIJK,
TRANSPARANT,
UNIFORM, PREVENTIEF
EN EFFECTIEF

Onafhankelijk, transparant, uniform, preventief en effectief toezicht draagt bij aan een kwalitatief goede advocatuur. De lokale dekens zijn verantwoordelijk voor het toezicht op de advocaten in hun arrondissement. Het college van toezicht van de NOVA (zie hoofdstuk Bestuurlijke organisatie) houdt zich bezig met systeemtoezicht en ziet toe op de wijze waarop de dekens toezicht uitoefenen en klachten behandelen.

Toezicht

Dekenaar toezicht

De dekenen van de **11 lokale orden** houden toezicht op de advocaten in hun arrondissement. Gezamenlijk vormen zij het **dekenberaad**, waarin zij met elkaar overleggen over de wijze waarop zij hun toezichttaken en -bevoegdheden uitoefenen en klachten behandelen. Zie hiervoor het **jaarplan dekenberaad 2023** en het **jaarverslag dekenberaad 2023**.

Ondersteuning DTA en FTA

De **unit Dekenaar toezicht Advocatuur** (DTA) van de NOvA is opgezet ter bevordering van de professionalisering van het dekenberaad. De **unit Financieel Toezicht Advocatuur** (FTA) van de NOvA voert in opdracht en onder verantwoordelijkheid van de lokale dekenen financiële en Wwft-onderzoeken bij advocaten(kantoren) uit.

Landelijk toezichthouder advocatuur

Na het positieve oordeel over het eindrapport evaluatie Wet positie en toezicht advocatuur (**Wpta**), sprak de NOvA in 2022 haar **steun** uit voor het **voorstel** van de minister voor Rechtsbescherming voor één landelijk toezichthouder op de advocatuur. In dit voorstel wordt het toezicht gecentraliseerd bij de Onafhankelijke Toezichthouder Advocatuur (OTA), in plaats van per arrondissement uitgeoefend door de lokale dekenen. Tegelijk blijft het toezicht binnen de beroepsgroep georganiseerd, **onafhankelijk van de overheid**, waardoor de vertrouwelijkheid van de relatie tussen cliënt en advocaat verzekerd is. De NOvA vindt dat de minister hiermee oog heeft voor de kernwaarden van de advocatuur en de onafhankelijke positie van de beroepsgroep

TOEZICHT BINNEN DE BEROEPSGROEP, ONAFHANKELIJK VAN DE OVERHEID

binnen de rechtsstaat. De algemene raad ziet de komst van een landelijk toezichthouder dan ook als een versterking van het toezicht en als een waarborg om het maatschappelijk vertrouwen in de advocatuur te behouden.

In maart 2023 heeft de NOvA haar **visie** op het toekomstig toezicht aangeboden aan de minister voor Rechtsbescherming. Om de kwaliteit van het toezicht te waarborgen heeft de algemene raad een bestuur **voorgesteld** bestaande uit advocaten en niet-advocaten, **onafhankelijk** gepositioneerd ten opzichte van de staat en andere organen van de NOvA. De kosten voor het toekomstig toezicht worden, net als nu, gedragen door de beroepsgroep. De algemene raad is van mening dat de sterkste schouders daarbij de zwaarste lasten moeten dragen. De visie van de algemene raad op de herziening van het toe-

Toezicht

zicht is gevoed door gesprekken met verschillende groepen binnen de advocatuur waaronder de lokale dekens, sociaal advocaten, grote kantoren, het college van toezicht en de raad van advies. Ook heeft een kernteam van het college van afgevaardigden een advies aan de algemene raad uitgebracht.

Medio 2023 heeft de minister voor Rechtsbescherming zijn **plannen** voor de nadere invulling van de versterking van het toezicht op de advocatuur naar de Tweede Kamer gestuurd. De minister volgde in grote lijnen het standpunt van de algemene raad, die de minister **steunde** in zijn keuze om het toezicht op de advocatuur volledig onafhankelijk van de staat te blijven organiseren. Hiermee wordt een volgende stap gezet naar onafhankelijk, transparant, uniform, preventief en effectief toezicht op de advocatuur. Het wetsvoorstel wordt naar alle waarschijnlijkheid in 2024 door beide Kamers behandeld. De NOvA blijft dit **dossier** nauwgezet **volgen**.

08

Tuchtrecht

NALEVING VAN DE
GEDRAGSREGELS

Tuchtrecht is erop gericht dat advocaten zich aan de gedragsregels van hun beroep houden. De advocatuur draagt als beroepsgroep zelf de volledige kosten voor de raden en het hof van discipline.

Tuchtrecht

Tuchtrechtspraak

Kijk voor het jaarverslag van de gezamenlijke tuchtcolleges, ondersteund door de **Stichting Ondersteuning Tuchtcolleges Advocatuur** (SOTA), op de websites van het **hof van discipline** en de **raden van discipline**.

Geschorste en geschrapte advocaten

De NOVA publiceert elke twee maanden een **overzicht** van advocaten die door de tuchtrechter onherroepelijk van het tableau zijn geschrapt of onvoorwaardelijk zijn geschorst.

Jaar	Geschrapt*	Onvoorwaardelijk geschorst*
2023	9	19
2022	9	16
2021	9	18
2020	8	26
2019	11	20

** Toelichting: deze aantallen zijn gebaseerd op de datum waarop de uitspraak onherroepelijk is geworden. Dit is inclusief de advocaten die niet meer op het tableau stonden ten tijde van de schorsing of schrapping. Omdat advocaten meerdere maatregelen opgelegd kunnen krijgen, is het aantal geschrapte en geschorste advocaten niet gelijk aan het aantal schrappingen en schorsingen.*

Tuchtrechtsuitspraken op zoekenadvocaat.nl

Via de zoekmachine **Zoek een advocaat** van de NOVA kan een rechtzoekende een advocaat zoeken die hem of haar kan helpen bij een juridisch geschil. Bij de getoonde informatie over de gevonden advocaat staat naast het kenmerk van een eventuele schorsing of schrapping ook een link naar de volledige uitspraak van het hof of de raad van discipline.

Tuchtrecht Updates

Alle disciplinaire uitspraken zijn op datum, onderwerp en/of tuchtcollege terug te vinden in de **databank Tuchtrecht Updates**. Om advocaten te informeren over actuele en belangwekkende tuchtrechtspraak geeft de NOVA de tweewekelijkse **nieuwsbrief Tuchtrecht Updates** uit. Daarnaast verzorgt de **commissie disciplinaire rechtspraak** in het NOVA-katern van het Advocatenblad de rubriek 'Van de tuchtrechter'.

Kenniscentrum tuchtrecht

Bij het **kenniscentrum tuchtrecht** van de NOVA kunnen dekens en medewerkers van de lokale orden terecht met vragen over de (handhaving van) gedragsregels en tuchtrechtelijke aangelegenheden.

09

Juridische aan- gelegenheden

WET- EN REGEL- GEVING VOOR DE ADVOCATUUR

De NOvA stelt de wet- en regelgeving voor de advocatuur op en publiceert deze op regelgeving.advocatenorde.nl.

Juridische aangelegenheden

Regelgeving

Met ingang van 1 januari 2023 is regelgeving van de NOvA **gewijzigd en in werking getreden**. In dat jaar is de volgende regelgeving vastgesteld:

- **Wijzigingsbesluit OER 2023** (9 januari 2023)
- **Wijzigingsregeling hoogte vacatiegeld 2023** (3 februari 2023)
- **Besluit mandaat, volmacht en machtiging NOvA** (5 juni 2023)
- **Besluit opleidings- en examengeld BA 1 maart 2024** (4 september 2023)
- **Besluit subsidieplafond 2024** (6 november 2023)
- **Wijzigingsregeling kwaliteitstoetsen 2023** (11 december 2023)
- **Besluit financiële bijdrage 2024** (20 december 2023)
- **Wijzigingsverordening kwaliteitstoetsen 2023** (20 december 2023)
- **Wijzigingsverordening vervolgverlenging Experiment letsel- en overlijdensschadezaken 2023** (20 december 2023)

Adviescommissie regelgeving

De **adviescommissie regelgeving** heeft tot taak de algemene raad op verzoek te adviseren over de wetgevingskwaliteit van voorstellen van regelgeving van de Nederlandse orde van advocaten. De adviescommissie regelgeving heeft het afgelopen jaar adviezen uitgebracht met betrekking tot de Wijzigingsverordening kwaliteitstoetsen 2023 en de Wijzigingsverordening vervolgverlenging Experiment letsel- en overlijdensschadezaken 2023.

Vademecum advocatuur

Naast de digitale versie op regelgeving.advocatenorde.nl is het **vademecum advocatuur** in 2023 ook weer in boekvorm verschenen.

In deze jaarlijkse uitgave van de NOvA in samenwerking met uitgeverij Boom is de belangrijkste en meest recente wet- en regelgeving opgenomen, waaronder de Advocatenwet, Verordening op de advocatuur (Voda), Regeling op de advocatuur (Roda), gedragsregels en beleidsregels.

Bestuursrechtelijke besluiten

Tot de taken van de algemene raad behoort het nemen van bestuursrechtelijke besluiten.

Primaire bestuursrechtelijke besluiten	2023	2022
Financiële bijdrage, categorie I	15.100	14.809
Financiële bijdrage, categorie II	4.442	4.502
Ontheffing vanwege detachering	114	105
Ontheffing vanwege kantoor houden buiten Nederland	115	110
Toepassing hardheidsclausule Beroepsopleiding Advocaten	1	1
Goedkeuring stageverkortung	-	1
Schrapping o.g.v. artikel 8c, eerste lid, onderdeel c, Advocatenwet	4	7
Erkenning opleidingsinstelling	10	18
Uitbreiding erkenning opleidingsinstelling	-	3
Intrekking erkenning opleidingsinstelling	8	4
Inschrijving o.g.v. artikel 16h Advocatenwet	16	12
Onderzoek o.g.v. artikel 2, vierde lid, Advocatenwet (Morgenbesser)	8	5

Juridische aangelegenheden

Erkenning EU-beroepskwalificatie	3	6
Woo-verzoeken	19	15
Verzoek o.g.v. Wet hergebruik van overheidsinformatie	-	2
Aanwijzing gespreksleider voor intervisie	32	78
Aanwijzing reviewer voor peer review	11	17
Verzoek artikel 4.11, tweede lid, Voda	2	1
Verzoek artikel 4.14, tweede lid, Voda	-	1
Herzieningsverzoek o.g.v. artikel 4:6 Awb	1	2
AVG-verzoek	-	5
Erkenning buitenlandse balie	-	2
Examens civiele cassatie geslaagd	2	6
Proeven van bekwaamheid civiele cassatie geslaagd	5	7
Totaal	19.893	19.719

Bezwaar en (administratief) beroep

In voorkomende gevallen is bezwaar en (administratief) beroep mogelijk op grond van de Algemene wet bestuursrecht.

Bezwaar financiële bijdrage	2023	2022
Gegronnd	126	100
Ongegrond	19	23
Kennelijk ongegrond	5	-
Ingetrokken	40	45
Niet-ontvankelijk	11	27
Ongegrond/niet-ontvankelijk	-	1
Kennelijk niet-ontvankelijk	1	-
Totaal	202	196

Bezwaar overig	2023	2022
Gegronnd	2	-
Ongegrond	2	10
Deels gegrond/ongegronnd	2	-
Niet-ontvankelijk	1	2
Deels ongegrond/niet-ontvankelijk	1	1
Kennelijk niet-ontvankelijk	-	1
Totaal	8	14

Administratief beroep	2023	2022
Ongegrond	5	3
Ingetrokken	2	2
Niet-ontvankelijk	-	8
Totaal	7	13

Beroep rechtbank	2023	2022
Deels niet-ontvankelijk, deels gegrond	-	1
Gegronnd	-	5
Ingetrokken	2	2
Niet-ontvankelijk	1	2
Ongegrond	2	5
Totaal	5	15

Verzoek voorlopige voorziening rechtbank	2023	2022
Ingetrokken	3	2
Afgewezen	2	-
Totaal	5	2

Juridische aangelegenheden

Hoger beroep Raad van State	2023	2022
Ongegrond	2	-
Gegronnd	-	2
Ingetrokken	1	1
Afgewezen	-	6
Totaal	3	9

Klachten over de NOvA

De NOvA probeert zo zorgvuldig mogelijk te werk te gaan. Wie zich desondanks niet juist behandeld voelt, kan tegen gedragingen van (een persoon werkzaam onder verantwoordelijkheid van) een bestuursorgaan van de NOvA een **klacht indienen**. In 2023 is één schriftelijke klacht ingediend.

10

Communicatie en voorlichting

ACTUELE EN
ADEQUATE INFORMA-
TIEVOORZIENING
AAN DE BALIE

Met een brede mix van communicatiemiddelen zorgt de NOvA voor een actuele en adequate voorlichting en informatievoorziening aan de balie.

Communicatie en voorlichting

Website

Op de website van de NOvA vinden bezoekers het laatste **nieuws van de NOvA** (met de mogelijkheid om zich hierop te **abonneren**), **standpunten van de NOvA** en ontwikkelingen in **actuele dossiers**. Andere belangrijke pijlers zijn **Zoek een advocaat** met de gegevens van alle advocaten in Nederland, de actuele **wet- en regelgeving** en de **juridische databank met wetgevingsadviezen**.

In 2023 had advocatenorde.nl een kleine 300.000 bezoekers en zoek-eenadvocaat.nl ruim 400.000 bezoekers. In 2024 lanceert de NOvA een geheel vernieuwde website.

	Bezoekers 2023	Bezoekers 2022	Vershil (%)
advocatenorde.nl	285.000	243.000	+17%
zoekenadvocaat.nl	405.000	334.000	+21%

Advocatenblad

Het **Advocatenblad** is een uitgave van de Nederlandse orde van advocaten en verschijnt 10 keer per jaar. De inhoud van de katernen Actueel, Vak & Mens en Juridisch wordt samengesteld door een **onafhankelijke redactie**. Uitzondering is het katern Van de NOvA, dat wordt verzorgd door het bureau van de NOvA.

Advocaten kunnen via Mijn Orde aangeven of zij het Advocatenblad op papier of **digitaal** willen ontvangen. Op dit moment leest 35% van de abonnees (6.452 advocaten) het magazine online en ontvangt 65% van de balie (11.995 advocaten) het Advocatenblad in de bus. Advocaten kunnen zich ook abonneren op de wekelijkse e-mailnieuwsbrief.

Ordebericht

Het Ordebericht is de digitale nieuwsbrief van de NOvA die tweewekelijkse via e-mail wordt verzonden. In het Ordebericht vinden advocaten een overzicht van het laatste nieuws van en over de NOvA. In 2023 zijn 19 edities naar de hele balie verstuurd.

Nieuwsbrief Signalering gefinancierde rechtsbijstand

Met de tweewekelijkse digitale nieuwsbrief Signalering gefinancierde rechtsbijstand houdt de NOvA advocaten die op basis van toevoegingen werken op de hoogte van de actuele ontwikkelingen op het gebied van gefinancierde rechtsbijstand. Naast nieuws vanuit de NOvA worden hierin ook relevante berichten van organisaties als de Raad voor Rechtsbijstand, nieuwsartikelen uit de media en jurisprudentie opgenomen. In 2023 zijn 13 nieuwsbrieven verstuurd.

Communicatie en voorlichting

NOvUM

In de serie webvideo's **NOvUM** gaan gasten uit en rondom de advocatuur in op de actualiteit en de praktijkvoering van advocaten. Het afgelopen jaar is een NOvUM-uitzending uitgebracht over **weerbaarheid van advocaten**.

Alle afleveringen van NOvUM zijn te bekijken op **YouTube**, maar ook als podcast te beluisteren op **Spotify**, **Apple Podcasts** of **Google Podcasts**.

Evenementen

Bijeenkomsten van de NOvA vinden soms op externe locaties plaats, maar vaak ook in de eigen vergader- en evenementenruimten van de Monarch in Den Haag. Ook voor advocatenkantoren, beroeps- en specialisatieverenigingen stelt de NOvA het auditorium gratis beschikbaar. In 2023 organiseerde de NOvA onder andere de volgende evenementen:

- **Certificaatuitreiking** Beroepsopleiding Advocaten
(20 april en 28 september)
- **Diversity Day:** Ruimte voor de ander
(2 oktober)
- **Innovatieontbijt:** sociaal advocatenkantoor van de toekomst
(12 oktober)
- **Gerbrandydebat:** kroongetuigenregeling en vertrouwelijkheid
(23 oktober)

NOvA-bestuurder Susan Kaak opende het Gerbrandydebat over de kroongetuigenregeling en de kernwaarde vertrouwelijkheid.

Communicatie en voorlichting

Social media

Op social media is de NOvA actief op **Facebook** en **Instagram** voor publiekscommunicatie en **LinkedIn** en **X** voor professionele communicatie. Via deze social mediakanalen deelt de NOvA alle actuele berichtgeving en gaat de NOvA online in gesprek met advocaten en andere geïnteresseerden.

Informatiepunt voor advocaten

Het **Informatiepunt voor advocaten** geeft voorlichting aan advocaten over de regelgeving voor de advocatuur, beantwoordt vragen van advocaten over het gebruik van online applicaties van de NOvA en signaleert ontwikkelingen in de advocatuur die aanleiding kunnen zijn om binnen het bureau van de NOvA op te pakken. In 2023 heeft het Informatiepunt 9.750 telefoontjes en e-mails afgehandeld.

Informatieverzoeken	2023	2022	2021
Per telefoon	3.390	3.757	4.271
Per e-mail	6.360	5.928	6.346
Totaal	9.750	9.685	10.617

Veelgestelde vragen gingen onder andere over de beroepsopleiding en stage, de regelgeving voor de advocatuur (zoals opleidingspunten en kwaliteitstoetsen) en over de advocatenpas(-app). Op basis van signalen en vragen van advocaten worden de **veelgestelde vragen** op de website voortdurend bijgewerkt. Ook worden de meest gestelde vragen met de bijbehorende antwoorden via een rubriek in het Advocatenblad breder met de balie gedeeld.

Jessica

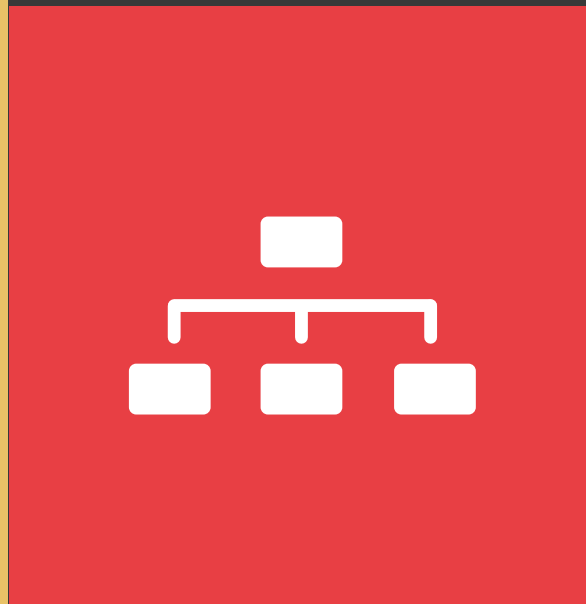
Onze collega Jessica is op 26 november 2023 overleden als gevolg van een geweldsincident. Zij werkte meer dan twintig jaar als communicatiemedewerker bij het bureau van de NOvA. Alle collega's zullen Jessica altijd blijven herinneren om haar vrolijke persoonlijkheid en positieve energie.

11 Bestuurlijke organisatie

ALLE ADVOCATEN
SAMEN VORMEN
DE NOVA

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) is de publiekrechtelijke beroepsorganisatie voor de advocatuur. Alle advocaten in Nederland vormen gezamenlijk de NOvA. De algemene raad, het college van afgevaardigden, de raad van advies en het college van toezicht zijn bestuursorganen van de NOvA.

Bestuurlijke organisatie

Algemene raad

De **algemene raad** vormt het bestuur van de **NOvA**. De algemene raad bevordert in het belang van de goede rechtsbedeling een behoorlijke uitoefening van de praktijk door advocaten.

Samenstelling en aandachtsgebieden

De algemene raad functioneert als een collegiaal bestuur, maar ter voorbereiding van verschillende beleidsterreinen richt ieder bestuurslid zich op een of meer aandachtsgebieden. De algemene raad bestond in 2023 uit:

- Robert Crince le Roy (algemeen deken): algemene vertegenwoordiging balie en rechtsstatelijke aangelegenheden
- Susan Kaak (waarnemend deken): huis van de NOvA
- Jeroen Soeteman: advocaat van de toekomst
- Sanne van Oers: advocaat in de maatschappij
- Jan Broekhuizen: advocaat in de praktijk

De vacature voor een nieuw bestuurslid, met als aandachtsgebied advocaat als mens, wordt in 2024 vervuld.

Samenwerking binnen en buiten de NOvA

De algemene raad heeft het afgelopen jaar nadrukkelijk geïnvesteerd in het optimaliseren van de samenwerking tussen de verschillende bestuurlijke gremia binnen en buiten de NOvA. Dit betreft zowel het verbeteren van de samenwerking tussen de bestuursorganen van de NOvA als het versterken van de relaties met lokale orden, dekens en ketenpartners. Zo legt de algemene raad sinds vorig jaar vrijwel maandelijks een werkbezoek af aan een van de raden van de orde. Ook vinden met de dekens periodieke signalerings-, weerbaarheids- en Wpta-overleggen plaats waarin actuele dossiers onderling worden afgestemd.

Toekomstbestendige bestuurlijke organisatie

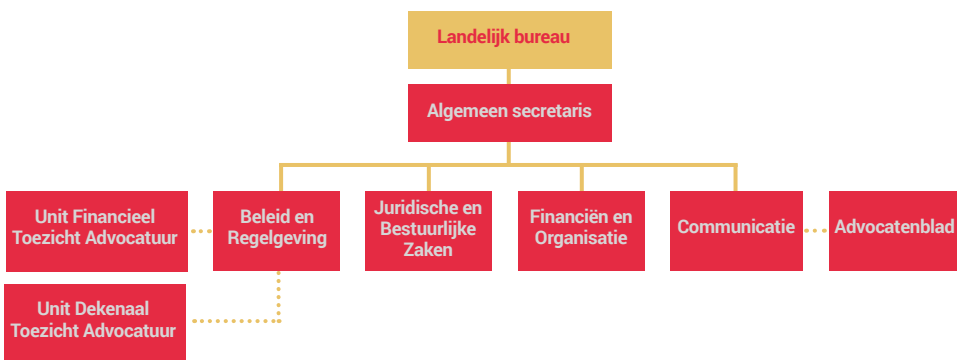
De afgelopen jaren is de omvang en complexiteit van de dossiers aanzienlijk toegenomen. De voortdurende inzet voor de sociaal advocatuur om de toegang tot het recht te waarborgen, de sterk toegenomen

Bestuurlijke organisatie

aandacht voor weerbaarheid en veiligheid en de onder druk staande kernwaarden als de onafhankelijkheid van advocaten en het vertrouwelijk verkeer met cliënten, vraagt veel inzet van de bestuursleden en de medewerkers van het bureau. Om de organisatie toekomstbestendig te maken, heeft de algemene raad in 2023 nadrukkelijk ingezet op het vergroten van de bestuurlijke en ondersteunende slagkracht. Zo is de bureauorganisatie verder geprofessionaliseerd en is de samenwerking tussen het bestuur en bureau geïntensiveerd. Samen met de invulling van het **waarnemend dekenaat** door twee bestuursleden vanaf 1 januari 2024, zorgt dit voor een slagvaardiger en daadkrachtiger bestuur en bureau die optimaal zijn toegerust op de uitdagingen waar de advocatuur en de NOvA de komende jaren mee te maken krijgen.

Landelijk bureau

De afdelingen **Beleid & Regelgeving**, **Juridische & Bestuurlijke Zaken**, **Financiën & Organisatie** en **Communicatie** van het landelijk bureau van de NOvA ondersteunen de algemene raad in de voorbereiding en uitvoering van het beleid.

De units **Financieel Toezicht Advocatuur** en **Dekenaal Toezicht Advocatuur** vallen arbeidsrechtelijk onder de NOvA, maar ondersteunen de lokale dekens bij de toezichtuitoefening. Het **Advocatenblad** kent een van de NOvA onafhankelijke redactie.

Algemeen secretaris

Het landelijk bureau stond in 2023 onder leiding van Wouter van Tellingen, als waarnemer voor de algemeen secretaris Raffi van den Berg. Eind 2023 is Wouter van Tellingen formeel aangewezen als de **nieuwe algemeen secretaris**.

Bureaumedewerkers

Eind 2023 werkten bij het bureau van de NOvA 57 medewerkers (47 fte). Hiervan was 70% vrouw en 30% man.

Jaar	Aantal fte	Aantal medewerkers	Vrouw	Man
2023	47	57	70%	30%
2022	48	58	75%	25%
2021	48	58	71%	29%
2020	48	60	72%	28%
2019	50	63	69%	31%

Bestuurlijke organisatie

Financiële bijdrage

De Nederlandse orde van advocaten is als publiekrechtelijke beroepsorganisatie onafhankelijk van de overheid en ontvangt geen geld van de overheid. Om de wettelijke taakuitoefening te bekostigen, leveren alle op het tableau ingeschreven advocaten jaarlijks een **financiële bijdrage** aan de NOvA.

Ondanks dat in de begroting is gerekend met een prijsindex van 10%, bleef de noodzakelijke verhoging van de **financiële bijdrage 2023** beperkt tot 7%. Voor advocaten in categorie 1 bedroeg de financiële bijdrage € 1.038. Advocaten die in totaal langer dan drie jaar op het tableau staan en een bruto-inkomen hebben van € 40.000 of minder, kunnen in aanmerking komen voor de **lagere financiële bijdrage** aan de NOvA (categorie 2). Voor advocaten in deze categorie bedroeg de financiële bijdrage € 339.

Advocaten die gedurende het jaar worden beëdigd, betalen een evenredig deel van de financiële bijdrage. In 2024 blijft de financiële bijdrage **gelijk** aan die van 2023.

Financiële bijdrage (jaar en toelichting)	Categorie 1	Categorie 2
2024	€ 1.038	€ 339
2023	€ 1.038	€ 339
2022	€ 970	€ 317
2021	€ 1.005	€ 329
2020	€ 973	€ 319

College van afgevaardigden

Advocaten in de arrondissementen kiezen de leden van het **college van afgevaardigden**. Het college van afgevaardigden stelt verordeningen vast, neemt bij wet of verordening opgedragen besluiten en verkiest onder andere de leden van de algemene raad en advocaat-leden in de raden en het hof van discipline.

Eind 2023 telde het college van afgevaardigden 51 leden en 32 plaatsvervangend leden (4 vacatures). In 2023 is het college van afgevaardigden vier keer formeel in vergadering bijeengekomen en twee keer in kleiner, informeler verband.

Na positief advies van de financiële commissie heeft het college van afgevaardigden op 29 juni 2023 het **financieel jaarverslag 2022** van de NOvA goedgekeurd en de algemene raad decharge verleend. Verder heeft het college van afgevaardigden het afgelopen jaar onder meer de **Wijzigingsverordening kwaliteitstoetsen**, de **Wijzigingsverordening vervolgvordering Experiment letsel- en overlijdensschadezaken** en het **Besluit financiële bijdrage 2024** vastgesteld.

Raad van advies

De **raad van advies** adviseert de algemene raad over de maatschappelijke positionering en de hoofdpunten van beleid van de Nederlandse orde van advocaten, evenals over ontwerpvoorstellen voor verordeningen.

Bestuurlijke organisatie

Op 29 juni 2023 heeft het college van afgevaardigden twee nieuwe leden van de raad van advies **benoemd**: Raymond Vlecken (tevens voorzitter) en Tom Mulder. Arnold Croiset van Uchelen, lid sinds 2015 en interim-voorzitter van 1 januari tot 30 juni 2023, nam eind augustus 2023 afscheid.

De raad van advies bestond in 2023 uit:

- **Raymond Vlecken** (r), voorzitter vanaf 1 juli 2023
- **Judith Swinkels** (2e l)
- **Tom Mulder** (2e r), vanaf 1 juli 2023
- **Arnold Croiset van Uchelen** (l), t/m 31 augustus 2023

In 2023 heeft de raad van advies drie keer vergaderd en advies uitgebracht over de Wijzigingsverordening kwaliteitstoetsen 2023 en de Wijzigingsverordening vervolgverlenging experiment letsel- en overlijdensschadezaken.

College van toezicht

Het **college van toezicht** ziet als onafhankelijk orgaan van de NOVA met een blik van buiten toe op de wijze waarop lokale dekens toezicht uitoefenen en klachten behandelen.

Het college van toezicht bestaat uit drie leden, met als voorzitter de deken van de algemene raad van de NOVA. De twee andere leden worden bij koninklijk besluit benoemd, op voordracht van de minister van Justitie en Veiligheid. Aart Jan de Geus is per 1 januari 2023 **benoemd tot kroonlid** van het college van toezicht.

Het college van toezicht bestond in 2023 uit:

- **Robert Crince le Roy**, voorzitter (r)
- **Roelie van Wijk-Russchen**, kroonlid (m)
- **Aart Jan de Geus**, kroonlid (l)

Bestuurlijke organisatie

In 2023 publiceerde het college van toezicht onder meer de **zevende voortgangsrapportage** over de versterking van het toezicht op de advocatuur. Zie voor meer informatie over de werkzaamheden van het college van toezicht het **werkplan 2023** en het **jaarverslag 2023**.

Internationaal

De NOVA is actief in diverse **internationale verbanden**, waaronder de Council of Bars and Law Societies of Europe en de International Bar Association.

Council of Bars and Law Societies of Europe

De grootste betrokkenheid heeft de NOVA bij de **Council of Bars and Law Societies of Europe** (CCBE). De CCBE zet zich op Europees niveau in voor een goede rechtsbedeling ten behoeve van rechtzoekenden en de rol van de advocatuur in dat verband. Ook draagt de CCBE het belang van een onafhankelijke advocatuur in de rechtsstaat uit. Zie voor meer informatie het **CCBE-jaarverslag 2023**.

De NOVA richt zich met name op de dossiers die voor de Nederlandse advocatuur van belang zijn en die aansluiten bij de strategische thema's van de algemene raad. Daartoe neemt de NOVA actief deel aan een aantal commissies en werkgroepen. De **Nederlandse delegatie bij de CCBE**, met Susan Kaak (lid algemene raad) als delegatieleider, vertegenwoordigt de NOVA in Brussel en andere Europese steden. In 2023 nam de NOVA deel aan twee *plenary sessions* en vier *standing committees* van de CCBE. In 2023 heeft de NOVA onder

NOVA-bestuurder en CCBE-delegatieleider Susan Kaak en (per januari 2024) de nieuwe CCBE-president Pierre-Dominique Schupp uit Zwitserland.

andere bijgedragen aan het **Rule of Law Report** en het **EU Justice Scoreboard** van de Europese Commissie en meegewerkt aan het CCBE-rapport **Corporate Social Responsibility and the legal profession**. Kijk voor meer informatie in het **dossier Internationaal**.

European Lawyers Day

De jaarlijkse CCBE **European Lawyers Day** stond op 25 oktober 2023 in het teken van de vertrouwelijkheid tussen advocaat en cliënt. In Nederland heeft de NOVA **aandacht gevraagd** voor deze belangrijke kernwaarde van de advocatuur, door Europese advocaten hierover hun licht te laten schijnen en in een **video** met Jeroen Soeteman, lid van de algemene raad.

International Bar Association

De **International Bar Association** (IBA) is de organisatie voor internationale beoefenaars van juridische beroepen en orden van advocaten. De NOVA neemt deel aan de *Annual Conference*, de *Bar Leaders'*

Bestuurlijke organisatie

Jeroen Soeteman licht het thema van European Lawyers Day toe: *“Vertrouwelijke communicatie is noodzakelijk om de rechtsstaat te kunnen waarborgen”.*

Conference, de council meetings en is lid van de Bar Issues Committee. In 2023 heeft de NOvA onder andere het onderzoek naar **gendergelijkheid in de Nederlandse advocatuur** omarmd, als onderdeel van het **IBA Gender Project**.

NOvA-netwerkreceptie in Parijs

Op 31 oktober 2023 kwamen zo'n honderd (inter)nationale advocaten bijeen voor de netwerkreceptie van de NOvA tijdens het IBA-jaarcongres in Parijs. In de residentie van de Nederlandse ambassadeur spraken ambassadeur Jan Versteeg en algemeen deken Robert Crince le Roy de aanwezigen onder andere toe over de historische relatie tussen Frankrijk en Nederland, ook als het gaat om de advocatuur, en over de rol van de hedendaagse advocatuur in de democratische rechtsstaat.

Algemeen deken Robert Crince le Roy nam deel aan de European Presidents' Conference.

European Presidents' Conference

De **European Presidents' Conference** (EPK) is de jaarlijkse conferentie van de Europese voorzitters van orden van advocaten. Tijdens de conferentie, die georganiseerd wordt door de Oostenrijkse orde van advocaten in Wenen, staat de 'rule of law' centraal. In 2023 heeft de algemeen deken hieraan deelgenomen, waarbij de NOvA ook het jaarlijkse landenrapport voor Nederland heeft opgesteld.

International Conference of Legal Regulators

De **International Conference of Legal Regulators** (ICLR) heeft tot doel juridische toezichthouders van over de hele wereld bij elkaar te brengen, kennis en best practices te delen en oplossingen te vinden voor gemeenschappelijke uitdagingen. In 2023 heeft de NOvA deelgenomen aan deze conferentie in Dublin.

Bestuurlijke organisatie

Bilaterale ontmoetingen

De NOVA heeft ook nauw contact met balies in omliggende landen. Zo heeft de algemene raad jaarlijks overleg met de raad van bestuur van de Orde van Vlaamse Balies (OVB). Tijdens het laatste bezoek in juni 2023 zijn actuele thema's besproken zoals gefinancierde rechtsbijstand, toezicht, kwaliteit, veiligheid/weerbaarheid en internationale samenwerking binnen de CCBE en de IBA. Daarnaast onderhoudt de algemene raad goede bilaterale contacten met onder andere de Nederlands- en Franstalige Brusselse balies, de Bar Council en de Law Society in het Verenigd Koninkrijk, de DAV en BRAK in Duitsland en de Paris Bar in Frankrijk.

De algemene raad van de NOVA op bezoek bij de raad van bestuur van de Orde van Vlaamse Balies.

Landelijke Ordendag

De NOVA organiseerde op 22 september 2023 voor de vierde keer de Landelijke Ordendag. In Geofort Herwijnen vond een informele ontmoeting plaats tussen medewerkers en besturen van de landelijke en lokale orden, leden van het college van afgevaardigden, college van toezicht en raad van advies. Na een welkomstwoord door algemeen deken Robert Crince le Roy prikkelde NRC-journalist Folkert Jensma het publiek met een **betog** over de wisselwerking tussen het partijdige cliëntbelang, het algemeen belang en het gerechtvaardigde belang van de cliënt. De ruim 150 deelnemers wisselden vervolgens in tal van inhoudelijke workshops van gedachten over actuele onderwerpen als weerbaarheid, diversiteit & inclusie en duurzaamheid. Na een wervelende goochelshow was er tijdens de afsluitende borrel en barbecue volop gelegenheid om na te praten en nader kennis te maken.

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Colofon

Redactie

Nederlandse orde van advocaten

Ontwerp

X11 Creatie, Danny de Neef

Fotografie

Sjoerd van der Hucht

Ruud Voest

Martin Hols

Rob Kleinjans

advocatenorde.nl